

1923-1938 İNGİLİZ BASINI'NIN GENEL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ VE BASINDA ÇIKAN TÜRKİYE ÜZERİNE YAZILAR İNDEKSİ

Dr. MUSTAFA YILMAZ¹

Kamoyu araştırmalarında başvurulabilecek kaynaklardan biri de hiç şüphesiz basındır. İngiliz kamuoyunda Türkiye ve Türkler üzerine yapılacak bir araştırmayı, İngiliz gazetelerinde ve süreli yayınlarında çıkan yazıları incelemekle yapmak mümkündür. Kabul edilir ki bütün İngiliz gazetelerinin ve süreli yayınlarının araştırılması çok uzun bir süreyi gerektirir. Bunun için İngiliz basınından seçim yapılarak, ülke genelinde çıkan gazetelere ilişkin bilgi vermeye çalışacağız. Mahalli basına yazımızda yer vermeyeceğiz. Bunun tek istinası vardır o da the *Manchester Guardian*'dir. Bu gazete çok güçlü bir mahalli gazetedir ve ülke genelinde çıkan "National Press" le eşdeğer bir saygınlığa sahiptir. Ayrıca akşam gazetelerine de yer vermeyeceğiz. Araştırmanın temel malzemesini Londra basını oluşturacaktır ve Londra'da çıkan gazetelerden de özellikle "Quality Press" e yer verilecektir. Bunun doğal olduğunu düşünüyöruz şöyle ki; "kaliteli basın, hem gazeteleri hem de süreli yayınlarıyla Türkiye'ye çok yakın ilgi göstermiş ve Türkiye'deki gelişmelerden İngiliz halkını bilgilendirmiştir. Yazımızın ilk bölümünde genel olarak 1923-1938 arası İngiliz basını hakkında bilgi verip, ikinci bölümünde ise indeksi vereceğiz. Sanırız bu konuda çalışacak ve araştırma yapacak olanlar için zaman kazanma açısından faydalı olur. Yine vereceğimiz indeksin incelediğimiz dönemin Türkiye'ye ilişkin çıkan yazıların tamamı olmadığını söylemekte sanırız yarar vardır.

İngiliz Basını 1923-1938

Savaş arası dönemde İngiliz basını klasik olarak iki kategoriye ayrılabilir; "National quality press" ve "popular press" olarak. Bunlardan kaliteli basın incelediğimiz dönemde ülke genelinde çıkan dört tane günlük ve çok az sayıda çıkan pazar gazeteleri ile haftalık, onbeş günlük, aylık ve üç aylık süreli yayınlardan oluşuyordu. Bunlar yüksek fiatları ve baskı adetlerinin azlığı ile ünlü idiler. Sadece the *Daily Telegraph* yarım milyonun üzerinde bir okuyucu kitlesine sahip olmağı başarmıştı.

¹ Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü

Kaliteli basın eğitilmiş kitlenin, eğitilmişler için yazdıklarından oluşuyordu. Bu kitle içine yani eğitilmiş kitle içine ülkenin bütün siyasileri, gazetecileri, askerleri, iş adamları ve mali kuruluşlarının elitleri giriyordu. Bunun yanında kaliteli basın İngiltere dışındaki ülkelere Türkiye'ye dahil olmak üzere olağanüstü ilgi duyuyor ve buralarda gerçekleşen olayları ve siyasi atmosferi, gazetelerin muhabirlerinin gönderdiği haberler ve yaptıkları yorumlar ve analizlerle kamuoyuna duyuruyorlardı. Kaliteli basının editörlerinin ve bu gazetelerin sahiplerinin İngiliz politik yaşamında anlamlı bir etkisinin varlığı kabul ediliyordu. Bunların büyük bir bölümü muhafazakardı. Bununla birlikte hiçbirinin muhafazakar parti ile resmi bir bağı yoktu. Kaliteli basından çok küçük bir bölüm liberal eğilimli idi ve bunların da liberal parti ile hiçbir resmi bağlantısı yoktu. İşçi partisinin ise kaliteli basından hemen hemen hiç destekçisi yoktu. Bununla birlikte liberal basının bir bölümünden işçi partinin fikirlerine sempati şeklinde platform oluşturulmuştu.

Kaliteli basın gibi popüler basında ülke genelinde yayınlanan günlük gazeteler ve pazar gazeteleri ile haftalık diğer dergilerden oluşmaktaydı. Popüler basın "Northcliffe revolution"² nun bir ürünü idi. Şöyle ki: 19. yüzyılın sonlarına doğru reklamları büyük ölçüde basım yapan gazetelerin "mass-circulation newspapers" in finanse edilebileceği keşfedilmişti. Gazetelerin baskıları oldukça yüksekti. Örneğin, the *Daily Express*, iki buçuk milyona varan tirajlara 19. yüzyılın sonunda ulaşmayı başardı. Popüler basının karakteristik özellikleri şöyle sıralanabilir: Sansasyona dayalı haber, yorum ve yaklaşım, fotoğrafa dayalı haberin daha fazla olması yani görüntüye daha çok önem verme, bunun yanında eğer kaliteli basınla kıyaslayacak olursak ülke dışındaki olaylara dış kaynaklı haberlere karşı ilgisizlik ve daha çok ülke içindeki olaylara fazlaca eğilmek ve ülke

² Alfred Charles William Harmsworth (Viscount Northcliffe), 1865-1922; gazeteci ve gazete sahibi Northcliffe "Stamford Grammar School" ve "Henley House, Hampstead" deki eğitimi sonrasında the *Henley House Magazine*, dergisini kurmuştur. Bundan başka the *Hampstead and Highgate Express*'te çalışmıştır. 1882'te ise serbest olarak hem the *Globe*, the *Morning Post* ve the *St. James Gazette*'de 1887 yılına kadar çalışmıştır. Bundan sonra kendisine ait bir yayın evi kuran Northcliffe bir çok süreli yayın çıkarmıştır. Bunlar arasından en fazla bilineni 1888'de kurulan *Answers*'dir. Günlük gazete çıkarmaya 1894'te başlayan Northcliffe 1896 yılında the *Daily Mail*'i 1903 yılında ise the *Daily Mirror*'u kurmuştur. 1905 yılında ise the *Observer*'i kurmuştur. 1905'te ise Baron olmuştur. 1908 yılına gelindiğinde ise gazeteciliğin zirvesine çıkarak the *Times*'in sahipliğini elde etmiştir. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1922-1930, s. 397-403; ayrıca bkz. Max Pemberton, *Lord Northcliffe: a Memoir*, 1922; R. Macnair Wilson, *Lord Northcliffe: a Study*, 1927; Northcliffe'nin kendisinin yazdığı kitapçık için bkz. *Newspapers and Their Millionaires*, London 1922.

içindeki insanları ilgilendirecek haberler vermek şeklinde sıralanabilir. Ama bu popüler basının siyasi eğiliminin yokluğu anlamına gelmiyordu. Kaliteli basın örneğinde olduğu gibi çoğunlukla popüler basının da muhafazakar eğilimli olduğunu ve muhafazakar partiyi desteklediğini görüyoruz. Tek istisnası olan ise the *Daily Herald* idi, ülke genelinde yayınlanan bu gazete işçi partisini destekliyordu.

Popüler basının önde gelen gazetelerinden olan the *Daily Mail*'in sahibi Lord Northcliffe ve the *Daily Express*'in sahibi Lord Beaverbrook³, çok aktif bir şekilde ülke siyasetine etki ediyorlardı. Özellikle Beaverbrook, İngiliz İmparatorluğu içerisinde serbest ticaret konusunda bir dizi kampanya yürütmüştür. Yukarıda da değindiğimiz gibi popüler basının dış dünyadaki olaylara ilgisi sürekli olmamış ancak önemli gelişmeler sırasında, İngiltere dışındaki olaylara ilgi gösterilmiştir. Türkiye'ye yönelik ilgileri de bu bağlamda olmuştur.

Diğer yandan İngiliz halkının önemli ölçüde magazin ve diğer süreli yayınları da okuduğunu görüyoruz. 1938 yılında İngiltere'de 3119 süreli yayın basılıyordu ve bu yayınlar ülke içindeki ve ülke dışındaki olayları açıklamada etkili ve güvenilir kanallardı. Çoğunlukla İngiliz süreli yayınları belli bir konuda çıkan dergilerden oluşmaktaydı ve geniş bir kitleye ülke genelinde ulaşıyorlardı. Bu tür yayınlar ticaret ve endüstri konusunda çeşitli iş dallarının dergileri, kadın dergileri ve çeşitli hobiler için uygun düşen magazin türü dergilerden oluşuyordu. Bunlar arasında çok az sayıda dergi yakın ve orta doğu konusuna özel ilgi gösteriyordu. Bunlar; the *Empire Review*, the *Near East* ve *Foreign Affairs* dir. Öte yandan önemli sayıda süreli yayın genel olarak verdiği açıklamalı haberlerde veya ciddi günlük olayların tartışıldığı dergilerde vardı. Bunlardan the *New Statesman* ve *Spectator*, güncel olaylar konusunda haberlerin yorum ve yazıların yer aldığı ciddi haftalık dergilerdi. Bunların yanında bir de aylık ve üç aylık the *Nineteenth Century and After* ve the *Round Table* gibi haber, yorum ve belli konularda makalelerin yer aldığı dergiler vardı. Ayrıca genel konularda mizahi haftalık *Passing Show* ve *Punch*, hikaye ve bilim kurgu konularında *Argos* ve *Strand Magazine* sayılabilir. Son olarak kültürel dergi türünden *London Mercury* ve *Quarterly Review*'i sayabiliriz.

Yazımızın esas amacı İngiliz basın tarihi üzerine olmadığı için çok genel hatları ile sınıflandırmaya çalıştığımız bu gazete ve dergiler hak-

³ Basın hayatının önde gelen isimlerinden olan Lord Beaverbrook, basın gruplarından biri olan "Beaverbrook Groups"un sahibi idi ve bu grubun the *Daily Express*, dışında pazar gazetesi olarak, the *Sunday Times* ve akşam gazetesi olarak da the *Evening Standard* adlı gazeteleri vardı.

kinda kısa bilgileri verip adı geçen gazete ve dergilerin 1923-1938 arasında Türkiye'ye ilişkin olarak başyazı ve makale türü yayınlarının indeksini vereceğiz.

I. KALİTELİ BASIN

a) Günlük Gazeteler

1- The TIMES

Muhafazakar basının önde gelen gazetelerinden olan the *Times* az sayıdaki baskısına rağmen iki savaş arasının tartışmasız en önemli gazetesi idi⁴. The *Times* kamuoyunun menfaatlerini korumada ve günlük olayları duyurmada, haber yaymada bir kurum olarak algılanıyordu⁵.

İlk olarak 1785 yılında kurulan gazetenin sahibi Walter ailesi idi. Daha sonra gazete Lord Northcliffe tarafından 1908 yılında satın alınmıştır. 1922 Yılında ise gazetenin kontrolü John J. Astor'a geçmiştir. Ama gazetenin hisselerinin çoğunluğu yine Walter ailesinde kalmıştır. 1924'de kurulan bir vakıf gazetenin yönetimini üstlenmiştir ve gazetenin geleceği bu vakfın onayına bağlanmıştır⁶. Gazetenin editörlüğünü 1912'den 1919'a ve 1923'den 1941'e kadar Geoffrey Dawson⁷, yürütmüştür. Dawson emekli olduğu tarihe kadar gazetenin siyasi eğilimine şekil veren kişi olarak bilinmektedir. The *Times*'in genel görünüşü "milli ve bağımsızdır" ama iki savaş arası dönemde gazetenin, muhafazakar ve milli koalisyon hükümetlerine çok geniş ölçüde destek verdiğini görüyoruz. Bunun yanında gazetenin ününü, haber servisinin, diğer gazetelere oranla kendi muhabirlerine da-

⁴ Bu bölümdeki İngiliz gazete ve süreli yayınlarına ilişkin teknik bilgi ve figürler esas olarak, şu iki kaynaktan verilmiştir. *Report on the British Press*, (PEP. Political and Economic Planning), London 1938; *Royal Commission on the Press*, 1947-1949, London 1949.

⁵ Kurt-von Stutterheim, *The Press in England*, (İngilizceye çeviren W.H. Johnston), London 1934. s. 122.

⁶ Kurulan bu vakfın yönetimine gelenler için bkz. Viscount Camrose, *British Newspapers and Their Controllers*, London 1947, s. 21-25; yine aynı yazarın, *London Newspapers: Their Owners and Controllers*, London 1939.

⁷ Geoffrey Dawson, 1874'de doğmuştur. Oxford'da Magdalen Kolejteki eğitimi sonrası, memuriyete başlayan Dawson, 1899'da Kolonilerle ilgili birime geçmiş ve 1901'de ise Joseph Chamberlain'in özel sekreter yardımcılığına getirilmiştir. 1901'den 1905'e kadar ise Lord Milner'in özel sekreteri olarak Güney Afrika'da görev yapmıştır. Bu görevi sonrasında, 1905-1910 tarihleri arasında the *Johannesburg Star*'da çalışmıştır. 1910 Yılında ise the *Times*'a geçerek 1912 yılına kadar burada çalışmıştır. 1923 Yılında tekrar the *Times*'a geçerek emekli olduğu tarih olan 1941'e kadar burada gazetenin editörü olarak görev yapmıştır. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1940-1950, Oxford 1959, s. 204-205; *History of the Times*, C. VI, London 1952, İkinci bölüm, s. 769; Sir John Evelyn Wrench, *Geoffrey Dawson and Our Times*.

yanarak verdiği orjinal ve güvenilir haberlerden aldığı söylenebilir. The *Times*'ın baskı adedi 1930 yılında 187.000, 1937'de 192.000 ve 1939 yılında ise 204.491 dir.

1923-1938 olarak sınırlandırdığımız dönemde gazetenin, Türkiye ve Türkiye'deki olaylara eğildiğini ve Türkiye ile ilgili bir çok haber, yorum ve yazıların çıktığını görüyoruz. İstanbul'da ve Ankara'da özel muhabiri bulunan the *Times* Türkiye'ye de gelişmeleri bu muhabirlerin Türkiye'den gönderdiği haber niteliğindeki yazılarla İngiliz kamuoyuna duyurduğu gibi, birçok başyazıda Türkiye'ye yer verilmiştir. Bu başyazıların hemen hemen yarısına yakını 1923-1926 yılları arasında çıkmıştır. Özellikle Lozan anlaşmasının görüşüldüğü ve Musul probleminin tartışıldığı dönemlerde Türkiye'ye ilişkin haberlerin daha sıkca gündeme getirildiğini görüyoruz. Bunun yanında Mustafa Kema Paşa'nın kurduğu yeni rejime de ayrı bir ilgi sözkonusudur. Bu bağlamda Türkiye'nin yeni liderlerinin amaçladığı yeni yapılanma ve amacın açıklanmaya çalışıldığını söyleyebiliriz. The *Times*, yeni Türkiye'nin iç siyasal olaylarını ve gerçekleştirilen reformlarını tanımlamasını yapmağa ve o günlerin Türkiyesinin bir resmini okuyucusuna vermeğe çalışmıştır. Özellikle kadın hakları konusunda yapılan devrimlere ilişkin bilgi aktarma daha fazladır.

1930'lu yılları takiben özellikle Türkiye lehine tavrı açıkça gözlenebilen the *Times*'ın inancı Türk liderlerinin, özellikle de Mustafa Kemal Paşa'nın, barıştan yana olduğu ve Türkiye'nin anti-revisyonist dış politikasının bölge barışını sağlamada önemi gazetede çıkan yazılarda sürekli işleniyordu. Bu bağlamda 9 Ağustos 1938'de çıkarılan "Özel Türkiye Sayısı" ile yeni Türkiye'nin övgüye layık tablosunu İngiliz kamuoyuna sunuyordu.

2- The DAILY TELEGRAPH

Geniş baskı adedi ile muhafazakar kaliteli basının önde gelen isimlerinden olan the *Daily Telegraph*, esas olarak orta ve üst sınıflar tarafından fazlaca okunan bir gazete idi. 1855 yılında kurulan gazetenin baskı adedi, 1888'de 300.000'e ulaşmışken bu sayı 1927'de 84.000'e kadar düşmüştür. Ama daha sonra artışa geçerek 1931'de 226.324'e 1935'te 417.584'e ve 1939 yılında ise bu sayı 750.000 üzerine çıkmıştır. 1937 yılında muhafazakar kaliteli basının diğer önde gelen ismi olan the *Morning Post* ile birleşen the *Daily Telegraph* onun 100.000 dolayındaki okuyucu kitlesini de kazanmıştır.

Gazetenin sahibi Joseph Moses Levy'dir. Onun yerine önce oğlu Edward Lawson (daha sonra Lord Burnham) ve sonra torunu Harry geçmiş-

tir. Gazete Ocak 1928'de ise gazete Viscount Camrose ve Lord Kemsley olmuştur⁸.

Yukarıda belirtildiği gibi gazetenin siyasi eğilimi belirgin bir şekilde muhafazakardır. İki savaş arası dönemde the *Times* gibi, muhafazakar ve milli koalisyon hükümetlerini desteklemiştir. Geniş bir şekilde dış olaylara yer veren gazetenin Türkiye ve Mustafa Kemal Paşa'nın yeni Türkiyesine özel bir ilgi gösterdiğini görüyoruz. İstanbul'da sürekli bir muhabir bulunduran⁹ ve özel durumlarda Türkiye'ye özel muhabir gönderen gazete, bir defa da "özel haberci", (special commissioner)¹⁰ göndermiştir. Bunların dışında the *Daily Telegraph* çeşitli tarihlerde, durum ve konunun güncelliğine bağlı olarak yeni Türkiye ve yeni Türk liderlerine ilişkin olarak önemli yazılara sütunlarını açmıştır.

The *Times* örneğinde olduğu gibi the *Daily Telegraph* da Türkiye ile ilgili olarak haber ve yorumlara, Türk-İngiliz ilişkilerinin sıkıntılı dönemi olan 1923-1926 yılları arasında fazlaca yer vermiştir. The *Daily Telegraph* özellikle Halifeliğin kaldırılması üzerine bu konuya fazlaca değinmiştir. Gazetenin üzerinde durduğu diğer bir konu Ankara'daki liderler üzerinde o günlerde özellikle muhafazakar basında yer alan Bolşevik etkisidir. Bu endişe uzunca bir dönem dile getirilmiştir. Sonunda gazete diğer muhafazakar basında yer alan Bolşevik etkisidir. Bu endişe uzunca bir dönem dile getirilmiştir. Sonunda gazete diğer muhafazakar basın gibi Mustafa Kemal Paşa'nın ve arkadaşlarının amaçlarının batılı bir toplum ve devlet yaratmak olduğunu kabullenerek, ülkenin batılılaştırılması yolunda çabalarını dile getirmişlerdir.

3- The MORNING POST

Gazete 1772 yılında kurulmuştur ve Londra'daki en eski günlük gazetelerdendir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Eylül 1937'de gazete the *Daily Telegraph*'la birleşerek the *Daily Telegraph and Morning Post*, adı altında yayını sürdürmüştür. Gazete 1908'de Lady Bathurst'un eline geçmiştir. 1924 yılında ise gazetenin hisselerinin büyük bir bölümü Northumberland Dükünün başkanı olduğu şirketin eline geçmiştir. 1930'lu yıllarda gazetenin satışının giderek düştüğünü görüyoruz (120.000). H.A. Gwynne 1911'de the

⁸ Camrose, s. 26-36.

⁹ Gazetenin İstanbul muhabiri J.H. Walton'dur.

¹⁰ E. Ashmead Bartlett Türkiye'ye 1928 yılında "Special Commissioner" olarak the *Daily Telegraph*, tarafından gönderilmişti.

Morning Post'un editörlüğüne gelmiş ve gazetenin the *Daily Telegraph* ile birleşmesine kadar bu görevini sürdürmüştür¹¹.

Gazete dış haberlere özel ilgi göstermiş ve uluslararası olaylarda aşırı muhafazakar çizgisini hep korumuştur. The *Morning Post*'un başta gelen politikası himayecilik ve aynı zamanda İngiltere ve İngiliz İmparatorluğu'nun korunması idi¹².

Lozan görüşmeleri sırasında yayınladığı onüç başyazıda, Türkiye ve Lozan'daki görüşmelere yer veren gazete, o günlerde Ankara'ya özel muhabir göndermiştir. Ama 1924-1938 yılları arası Türkiye'ye ilişkin yayınlanan başyazı sayısı ise sadece yedi tanedir. The *Daily Telegraph* gibi the *Morning Post* da Mustafa Kemal Paşa'nın reformlarına ve yeni Türk liderlerine şüpheci bir gözle bakmaktaydı. Gazeteye göre yeni Türk liderleri Moskova'yı örnek almakta ve onun yolunda gitmekteydiler. Bu düşüncelerin zamanla değiştiğini ve kaybolduğunu görüyoruz.

4- The MANCHESTER GUARDIAN

1821 yılında yayın hayatına başlayan gazete, Londra dışında basımı yapılan ve tüm ülke geneline dağıtım yapan tek bölgesel gazete idi. Aynı zamanda mahalli basın içerisinde de en fazla dağıtımı gerçekleştiren ve satan gazete idi¹³. Liberal kaliteli basına the *Manchester Guardian*'ın prestiji rehberlik ediyordu¹⁴. Gazete C.P. Scott'un liderliği ve editörlüğü sayesinde mahalli basın olmaktan çıkıp uluslararası bir üne sahip ulusal nitelikli, haber ve yorumların saygı ile okunduğu liberal bir gazete konumuna erişmişti¹⁵. C.P. Scott'un gazeteyi Temmuz 1929'da bırakmasını takiben gazetenin yönetimini oğulları üstlenmiştir. Gazetenin 1933-1944 yılları arasında editörlüğünü W.P. Croizer yürütmüştür. Birinci Dünya Sa-

¹¹ Camrose, s. 32; William Hutcheon ise gazetenin haber editörlüğünü 1927 yılında emekli olana kadar sürdürmüştür. Hutcheon aynı zamanda *Gentlemen of the Press*, London 1933, adlı kitabın yazarıdır.

¹² Stutterheim, the *Morning Post*'un politikasını şöyle ifade ediyordu: "Monarşi ve üst sınıfın ayrıcalıklarının, sosyalizme, internasyonalizme ve liberalizme karşı korunması için katı bir milliyetçilik ve acımasız bir emperyalizm". Bkz. s. 135.

¹³ Manchester bilindiği gibi ülkenin en geniş gazete basım merkezi olan Londra'dan oldukça uzakta idi. Ama Londra ile rekabet edecek kadar bir dağıtım gerçekleştiriyordu. Manchester'a 50 millik bir daire çizilecek olursa bu alan içerisinde neredeyse oniki milyonluk bir nüfus yaşıyordu ve Manchester bu nüfusun merkezi durumundaydı, dolayısı ile erken dağıtım işini İngilterenin kuzeyinde bir dereceye kadar Scotland'da gerçekleştiriyordu. Bkz. Camrose, s. 116.

¹⁴ C.P. Scott, *The Making of the "Manchester Guardian"*, London 1946.

¹⁵ C. P. Scott ve gazete ile ilgili olarak bkz. T.S. Matthews, *The Sugar Pill, An Essay on Newspapers*, London 1957, s. 91-112.

vaşı sırasında baskı adedi 50.000 olan gazete daha sonra bu sayıyı ikiye katlamıştır. Liberal olarak tanımlanan gazete Savaş sonrasında bağımsız bir kimliğe kavuşmuş ve 1930 yılına gelindiğinde gazete Liberal partinin sözcülüğünden vazgeçmiştir. Bundan sonra the *Manchester Guardian* daha ziyade entellektüel insanların görüşlerine yer vermiştir. Bu tavır okuyucu kitlesi tarafından da benimsenmiştir. The *Manchester Guardian*'ın dış haberlere ilgisi the *Times*'dan sonra ikinci gelecek düzeydedir. Bir liberal gazete olarak uluslararası pek çok olaya karşı tavrı almıştır. Milletler Cemiyeti, silahsızlanma ve barışın korunması gibi önemli konuların şampiyonluğunu yapmıştır. Bunun yanında kesin olarak imparatorluk fikrine karşı gelen bir tavrı sergilemiştir. Diğer gazeteler gibi the *Manchester Guardian* da Türkiye'deki gelişmelere ilgi duymuş ve Ankara ve İstanbul'a muhabir göndermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın gerçekleştirmekte olduğu reformlara ilgisi diğer gazetelerinkinden daha yoğun olmuştur. Yine gazete özellikle reformların kamuoyunun desteğini almadan acımasızca gerçekleştirildiğini söyleyerek bu tavrı eleştirmiştir. Yine diğer gazetelerden farklı olarak, gazetenin liberal eğilimi doğrultusunda Türkiye'deki muhalefetle ve onun karşılaştığı sorunlarla ilgili haber ve yorumlara yer vererek Mustafa Kemal Paşa'nın yeni yönetiminin muhalefete karşı takındığı tavrı onaylamadığını açıkça ifade ettiğini görüyoruz. Bu konuda gazete Mustafa Kemal Paşa'nın, geleneksel method olan II. Abdülhamid'in muhalefete karşı uyguladığı methodun aynısını uyguladığını yazmıştır.

5- The WESTMINSTER GAZETTE

1893 yılında bir akşam gazetesi olarak kurulan the *Westminster Gazette*, Kasım 1921'de kendini ülke genelinde yayın yapan gündüz gazetesine dönüştürmüştür. Siyasi eğilimi "bağımsız liberal" olan gazetenin sahibi ise George Newnes idi. Gazete liberal basın arasında önemli bir yere sahipti ve giderek eğitilmiş kitle içerisinde de önemli bir yer edindi. Gazetenin editörü ise John Alfred Spender¹⁶ idi. Spender, toplumun her

¹⁶ John Alfred Spender, 1862-1942, gazeteci, yazar; Bath College ve Balliol College Oxford'da eğitimini tamamlayarak 1886'da the *Morning News* gazetesinde editör olarak basın hayatına giren Spender, daha sonra the *Pall Mall* gazetesinde asistan editörlüğe geçti. Gazetenin sahibinin ve politikasının değişmesini takiben 1893'de gazeteden istifa ederek the *Pall Mall* gazetesi çalışanları ile birleşerek the *Westminster Gazette*'sini çıkardı. Yeni gazetenin editörlüğünü de üstlenen Spender gazetenin the *Daily News* ile birleşmesine kadar bu görevi yürütmüştür. Birçok kitap ve makalenin yazarı olan Spender'in eserlerinden bazılarını sayacak olursak: *Official Biography both of Cambell Bannerman*, 2 cilt, 1923; *The Public Life*, 2 cilt, 1925; *Life, Journalism and Politics*, 2 cilt, 1927; *The Changing East*, 1926; *Fifty Years of Europe* 1933. Spender ile ilgili geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1941-1950, s. 812-814; Wilson Harris, *J.A. Spender, Private Information; Personal Knowledge*, London 1946.

kesiminin severek okuduğu bir isimdi¹⁷. Gazetenin toplumda çok önemli bir yerinin olmasına karşın, baskı adedi 27.000'in üzerine çıkamamıştır. Gazete Ocak 1928'de the *Dail News* ile birleşerek yayın hayatı son bulmuştur.

Gazetenin editörü Spender Türkiye'yi 1925 kışında ve 1926 baharında gazete adına ziyaret etmiştir. Türkiye ve Mustafa Kemal Paşa'nın amacını, yani Türkiye'nin geçirmekte olduğu siyasal ve sosyal değişiklikleri açıklayan yazılar yazmıştır¹⁸. Özellikle Musul probleminin Türkiye ile İngiltere arasında görüşüldüğü bir dönemde Spender'in Mustafa Kemal'in yeni Türkiye'sine olumlu yaklaşımı ve yapılan değişiklikleri onaylayan tavrı ile o günlerde sıkça muhafazakar basın tarafından gündeme getirilen Türkiye'nin Bolşevikleşeceği yolundaki görüşlere katılmaması dikkat çekicidir. Bunun yanında Spender özellikle Mustafa Kemal Paşa'nın ekonomi politikasını ve Ankara'nın başkent yapılmasını yazılarında defalarca eleştirmiştir.

b) Pazar Gazeteleri

1- The OBSERVER

İngiltere'nin en eski pazar gazetelerinden olan the *Observer* 1791'de kurulmuştur. 1911 yılında gazetenin sahibi Viscount Astor olmuştur¹⁹. Gazetenin siyasi eğilimi bağımsız ve genel olarak leberal idi. Gazetenin editörü olan J.L. Garvin, gazetenin okunmasında ve satışında etkili olan birisi idi. Garvin'in; Versay anlaşmasına sözünü sakınmadan yönelttiği eleştiriler, Milletler Cemiyeti'nin önderliğinde ülkeler arasında yeni bir anlaşma ortamının sağlanması yönündeki fikirleri ve İngiltere'nin yeniden silahlanmaya olan gereksinimini savunması yolundaki yazıları 1930'lu yılların önemli konularını oluşturuyordu²⁰. Gazetenin ortalama baskı adedi

¹⁷ Camrose, s. 7; Henry Wickham Steed'e göre Spender'in editörlüğünde the *Westminster Gazette*, İngiliz kamoyunda savaştan bu tarafa en fazla etkili olan bir gazete idi. Bkz. *The Press*, London 1938, s. 161-171.

¹⁸ Gazetenin Türkiye'ye ilişkin yazıları ile gazetenin editörü olan John Alfred Spender'in Türkiye ziyaretini konu alan yazıları ile ilgili olarak yayınlanan makale için bkz. Mustafa Yılmaz, "The Westminster Gazette'si Gözüyle Türkiye Cumhuriyeti (1923-1926)", *Türk Kültürü*, Ocak 1994.

¹⁹ Gazetenin eski sahibi ise Viscount Northcliffe idi. 1905 yılında gazetenin editörlüğünü üstlenen J.L. Garvin ile Northcliffe arasındaki fikir ayrılığı üzerine, Northcliffe eğer alıcı bulur ise gazeteyi satabileceğini Garvin'e söylemiş ve Garvin'de Viscount Astor'u gazeteyi alması konusunda ikna etmiştir. Bkz. Camrose, s. 86-88.

²⁰ J.L. Garvin, hakkında geniş bilgi için bkz. A.M. Gollin, "Garvin's Last Year", *Times Saturday Review*, 6 Nisan 1968.

200.000 civarında idi ve bu sayının 1936'ya gelindiğinde 214.000'e ulaştığını görüyoruz.

Haftada bir yayınlanan baş yazılarında çok az da olsa Türkiye'ye yer veren Garvin'e göre Türkiye, İngiltere ile iyi ilişkiler içerisine girmeyi istiyordu. Yine Garvin'e göre herhangi bir Avrupa ülkesi gibi Türkiye de milli haklarını korumak hakkına sahipti.

2- The SUNDAY TIMES

Kaliteli basının pazar günü çıkan bir diğer gazetesi olan the *Sunday Times*, 1822 yılında kurulmuştur. 1915 yılında Berry kardeşlerin sahipliğini ele geçirdiği gazetenin baskı adedi hızla artarak 1930 yılında the *Observer*'in önüne geçmiş ve 1937'de 270.000'e ulaşmıştır. The *Sunday Times* da diğer muhafazakar gazete örneklerinde görüldüğü gibi muhafazakar ve milli koalisyon hükümetlerine destek vermiştir.

c) Haftalık Süreli Yayınlar

Bu tür yayınlarda eğitilmiş İngilizlerin fikir ve görüşlerine günlük gazetelere oranla daha çokca yer verildiğini görüyoruz²¹. Bunlardan the *Spectator*'un kendini bağımsız ve muhafazakar olarak nitelendirmesine rağmen sıkça liberal fikirleri desteklediğini ve liberal bir tavır takındığını görüyoruz. 1828'de kurulan the *Spectator*'un çok başarılı bir geçmişi vardır. Dergi 1897'de J. Leoe Strachey'in editörlüğünde ve sahipliğinde bu saygınlığını 1925'e kadar sürdürmüştür. 1925-1932 yılları arasında derginin yönetimini Sir Evelyn Wrench yürütmüştür²². Orjinal makalelerin yayınlandığı dergi siyasi bir dergi olmasına rağmen hiç bir önyargıya kapılmadan kamuoyunu ve diğer organları etkileyerek kamuoyunda sözüne güvenilir bir dergi imajını elde etmiştir. Derginin baskı adedi 1939 yılında 50.000'den aşağı idi.

Muhafazakar kaliteli dergilerden bir diğeri the *Saturday Review* idi. 1855 yılında kurulan ve güçlü bir şekilde emperyalist olan bu gazete, bir gazete olmaktan çok bir edebiyat dergisi niteliğinde idi. Derginin editörlüğünü Gerald Barry yürütüyordu. Dergi Temmuz 1938'de yayın hayatına son vermiştir. Diğer bir haftalık siyasi dergi ise *Time and Tide* idi. Haftalık dergiler arasında belirli bir yeri olan bu derginin sahibi ve editörü bayan Viscountes Rhondda idi. 1920 yılında kurulan derginin baskı adedi 1939'da 40.000 idi.

²¹ A. J. P. Taylor, *English History, 1914-1945*, Oxford 1965, s. 310.

²² Camrose, s. 148.

Bunlardan başka the *Economist* ve the *New Statesman and Nation*, diğer etkili haftalık dergilerdendi. The *Economist*'in editörü Lord Walter T. Layton idi²³. Haftalık eski bir dergi olan the *Economist* çoğunlukla ekonomik ve mali konulardaki haberlere ağırlık veriyordu. Bunun yanında derginin siyasi konulardaki ve uluslararası olaylar üzerine araştırma yazıları çok geniş bir kitle tarafından okunuyordu. The *New Statesman*²⁴ ise 1913 yılında haftalık siyasi ve edebiyat dergisi olarak kurulmuştur. Derginin sahipliği ise "the Statesman and National Publishing Company"'ye aitti. B. Kingsley Martin, derginin editörü idi ve dergi 1939'da yaklaşık olarak 50.000'in üzerinde baskı yapıyordu. Dergi ülkenin iç olaylarını bağımsız ve enerjik bir ruhla tartışıyordu²⁵. Bunun yanında dergide birçok kitabın tanıtımı yapıyordu. Dergi bağımsız ve işçi partisinin sözcüsü durumundaydı ve işçi partisinin görüşlerinin kaliteli basında tek temsilcisi idi. 1890 yılında kurulan the *Nation* ile 1931 yılında birleşerek, the *New Statesman and Nation* adını almıştı ve en çok satan haftalık siyasi dergi konumunu elde etti ve eğilimi kesin bir sol çizgiye ulaştı²⁶.

d) Onbeşgünlük Aylık ve Üç aylık Dergiler

Bunlardan the *National Review*, 1883 yılında yayın hayatına başlamıştı. Muhafazakar eğilimli olan bu dergi günün önemli olayları hakkında bilgi verip değerlendirme yapıyordu. Derginin editörü L.J. Maxse idi. 1937 yılında the *English Review* ile birleşerek bundan sonra the *National and English Review* adı altında yayını sürdürmüştür. Dergi aylık olarak çıkıyordu, modern şiir ve hikaye konularıyla ilgileniyordu. 1908 yılında kurulan derginin editörlüğünü birleşmeye yani 1937 yılına kadar Austin Harrison yürütmüştür. 1866 yılında kurulan diğer bir dergi *Contemporary Review*'dir, dergi siyaset, ilahiyat ve diğer sosyal konularda yazıların çıktığı aylık bir dergi olarak yayın yapmaktaydı. Liberal eğilimli olan bu dergide önemli yazarlar tarafından ciddi siyasi yazılar çıkıyordu. Derginin editörleri ise; George Gooch ve Dr. John Scott Lidgett idi. The *Fortnightly Review*'de siyasi alanda yayın yapan bu dergi 1865 yılında kurulmuştu.

²³ Lord Walter T. Layton için bkz. *The British Press, A Survey A Newspaper Directory and A Who's Who in Journalism*, Editör, Herber Tracey, London 1929, s. 70.

²⁴ The *New Statesman* hakkında geniş bilgi için bkz. Edward Solomon, *The New Statesman the History of the First Fifty Year, 1913-1963*, London 1963.

²⁵ A.J.P. Taylor, derginin İngiliz kültürünü en iyi şekilde yansıtan bir organ olduğunu söylüyordu. Bkz. Taylor, *English History*, s. 311.

²⁶ The *Nation*'da 1928 yılında *Athenaeum* adlı dergi ile birleşerek the *Nation and Athenaeum*, adlı altında çıkmıştır. Haftalık siyasi bir dergi olan the *Nation and Athenaeum*, edebiyat, din, bilim, sanat ve mali konulara yer veriyordu ve editörlüğünü Herbert Douglas Henderson yapıyordu. Camrose, s. 147.

Bu dergilerin dışında bir çok bağımsız dergi vardı ve bu dergiler her türlü görüşe yer veren ve siyasi yelpazenin her çeşidine açık dergilerdi. Bunlara örnek olarak aylık *the Nineteenth Century and After*, *the Quarterly Review* ve *New Witness* verilebilir. *The Nineteenth Century and After*, 1877 yılında kurulmuştu ve 1925'ten sonra Carrol Romer'in editörlüğünde yayınlanmıştır. Dergide günün önemli konularına ilişkin, ileri gelen yazarlar tarafından orjinal makaleler yayınlanmıştır. *The Quarterly Review* ise 1809 yılında kurulmuştur. Derginin editörlüğünü ise C.E. Lawrance ile Albay John Murray birlikte yürütmüşlerdir. Genel olarak edebiyat ve politika üzerine yazıların yayınlandığı dergi muhafazakar eğilimli idi. *New Witness* ise 1912 yılında yayın hayatına başlamış ve 1923'te ise kapanmıştır. Derginin içeriği öndegelen yazarların politika ve edebiyat üzerine yazdıkları yazılardan oluşuyordu.

II. POPÜLER BASIN

a) Günlük Gazeteler

1- The DAILY HERALD

İşçi partisinin resmi yayın organı olan *the Daily Herald*'in okuyucularının neredeyse tamamına yakını orta ve alt sınıflarla, işçi sınıfı idi. Okuyucularının yüzde doksanbeşi bu iki alt gelir gruplarından oluşuyordu. Gazete resmi olarak 1923 yılında işçi partisi tarafından alınmıştı. Gazetenin siyasi tavrı genel olarak işçi partisinin yıllık genel kongresinde belirlenen ilkeler doğrultusunda idi. Yine gazetenin diğer konularda özellikle çalışanları ilgilendiren konulardaki tutum ve tavrı ise işçi sendikasının kongresinde belirleniyor veya kongrede oluşan kararlar çerçevesinde şekilleniyordu. Gazetenin en başta savunduğu politika işçi sınıfının çıkarları ve onların durumunun iyileştirilmesi idi. 1930 yılında 1.082.000'e ulaşan baskı adedi 1931'de 1.300.000'e, 1932'de 1.500.000 ulaşmış ve 1934 yılında 2.030.000'e çıkmıştı²⁷. Gazetenin diplomasi muhabirliğini, W.N. Ewer yapıyordu. Ewer, aynı zamanda gazetenin önde gelen yazar kadrosu içerisinde yer alıyordu. *The Daily Herald*'a bağlı olarak pazar günleri çıkan *the People*, adlı bir pazar gazetesi ile *the Sporting Life*, adında bir spor gazetesi vardı.

Türkiye'ye ilişkin hemen her konuda diğer gazetelerden farklı bir çizgisi olan gazete, gerek Musul problemi, gerekse Türkiye'deki değişikliklerle ilgili olarak farklı fikir ve görüşleri savunmuştur.

²⁷ Camrose, s. 147.

2- The DAILY MAIL

1896 Yılında kurulan gazete popüler basın arasında en fazla orta üeri ve orta sınıfın okuduğu bir gazete idi. Siyasi eğilimi sağ olarak nitelendirilebilecek gazetenin baskı adedi; 1930'da 1.845.000; 1938'de ise 1.580.000'e ulaşmıştı. İngiltere'nin en fazla kâr getiren gazetelerinden biri olan the *Daily Mail*'in sahibi ise Lord Rothermere idi²⁸. Rothermere emekliliğine kadar (1937), gazetenin politikasını belirleyen kişi olmuştu. Rothermere'in emekliliği sonrasında yerine oğlu Esmond Harmsworth geçmiştir. Rothermere grubu²⁹ the *Daily Mail* dışında the *Sunday Dispatch* ve the *Evening News*'ün de sahibi idi. The *Daily Mail* ve the *Overseas Daily Mail* Türkiye'ye ilişkin olarak 1922'de ve 1926 öncesinde hep "Türkiye ile Barış" tezini savunmuşlardır. The *Daily Mail*, G. Ward Price³⁰ 1922'de ve 1923'te Türkiye'ye özel muhabir olarak göndermiştir. Price Türkiye'ye ilişkin olarak yazdığı makalelerde yeni Türkiye'yi anlatmış ve özellikle de Türkiye'nin katettiği olumlu gelişmelerden ve Mustafa Kemal Paşa'nın yeni yönetiminden çok etkilenmiştir. Ward Price 1930'ların önde gelen muhabirleri arasındadır ve dönemin muhabirlerinden farklı olarak price tamamıyla tarafsızdır³¹.

3- The DAILY EXPRESS

The *Daily Express*, 1909 yılında kurulmuştur. Gazetenin sahipliği 1913'ten sonra Lord Beaverbrook'un eline geçmiştir³². Beaverbrook, ayrıca the *Sunday Express* ve kaliteli bir akşam gazetesi olan the *Evening Standard*'ın da kurucusu ve sahibi idi. Tanınmış İngiliz tarihçisi A.J.P. Taylor,

²⁸ Harold Sidney Harmsworth (first Viscount Rothermere), 1868-1940; Hampstead'de doğan Rothermere, St. Marylebone Grammar School'daki eğitimi sonrası vergi dairesinde venedarlık yaparken kardeşinin daveti ile basın dünyasına girmiştir. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1931-1940, s. 400-401.

²⁹ C.J. Hambro, *Newspaper Lord in British Politics*, London 1958; İki savaş arasında İngiliz basınının beş grup tarafından kontrol edildiğini görüyoruz. Bu şirketler için bkz. Brian Lake, *British Newspapers*, London 1984, s. 79-83.

³⁰ George Ward Price, Cambridge, Saint Catharine's College'deki eğitimi sonrasında the *Daily Mail*'in özel muhabiri olarak ülke dışında görev yapmıştır. Birinci Balkan savaşı sırasında ise savaş muhabiri olarak Türk ordusu ile bölgede bulunmuştur. Çanakkale savaşı sırasında resmi savaş muhabiri olarak görev yapmıştır. Yine II. Dünya savaşı sırasında savaş muhabiri olarak Fransa'da bulunmuştur. Yazarın eserlerinden bazıları şunlardır: *The Story of the Salonica; Army*, 1917; *With the Prince to West Africa*, 1925; *Through South Africa With the Prince*, 1926; *In Morocco With the Legion*, 1934; *I Knew These Dictators*, 1937; *Year of Reckoning*, 1939; *Extra Special Correspondent*, 1957. Bkz. *Who Was Who*, cilt. VI, 1961-1970, s. 916.

³¹ George Ward Price, *Extra Special Correspondent*, London 1957.

³² Beaverbrook için bkz. A.J.P. Taylor, *Beaverbrook*, London 1972.

Beaverbrook'un bu gazetelere sahipliğini; siyasi nüfuz, eğlence ve bunun yanında kâr amacıyla elde ettiğini ve sürdürdüğünü söylemiştir³³. Güçlü bir "isolationist" olan ve bu politikayı savunan *Beaverbrook*'un gazeteleri dış dünya ile yani İngiltere dışındaki olaylarla pek fazla ilgilenmemiştir. Bu bağlamda gazete yüksek tarif taraftarı ve kolektif savunma politikalarının karşıtı bir tavır izlemiştir. Bunun yanında İngiliz İmparatorluğu ve Amerika'da olup bitenler esas haber kaynağını oluşturmuştur. Gazetenin eğilimi; bağımsız muhafazakar olarak nitelendirilebilir. 1920'de 517.465.000 olan baskı adedi, 1929'da 1.590.000'e 1936'da ise 2.000.000'a ve 1939'da 2.543.274'ü bulmuştur³⁴.

The *Daily Telegraph* yukarıda söylediğimiz gibi her sınıftan okuyucuya ulaşmayı başarmış ve belirli bir sınıfa dayanan gazetelerden olmamıştır³⁵. Türkiye'de 1923-1926 yılları arasında özel muhabir bulunduran gazete, özellikle Musul probleminin halledilmesi sonrasında Türkiye'ye ilişkin haberlere pek yer vermemiştir.

4- The NEWS CHRONICLE

Cadbury ailesinin kurduğu bir vakfın malı olan gazetenin editörü Gerald Barry idi. Vernon Bartlett³⁶ ise diplomatik muhabir olarak gazetede görev yapmıştır. Yıllarca liberal partinin yayın organı olarak görev yapan gazetenin, haber vermede kaliteli basından aşağı kalır yanının olduğu söylenemez. Bütün liberal eğilimli gazeteleri (the *Daily Chronicle*, the *Morning Leader* ve the *Westminster Gazette*) bünyesinde toplayan gazete, ayrıca Lond-

³³ A.J.P. Taylor, *English History*, s. 235.

³⁴ Camrose, s. 37-41.

³⁵ A.J.P. Taylor, *English History*, s. 310.

³⁶ Vernon (Oldfeld) Bartlett, (1894-1983), gazeteci, yazar ve yayıncı olan Bartlett, Tiverton'da Blundell's School'daki eğitimi sonrası (1911-1914) arasında İngiltere dışında gezmiştir. Avrupa dillerini çok iyi konuşan Bartlett (1914-1915) arası, the *Daily Mail*'de çalışmış ve daha sonra, Reuters Ajansı'na geçmiştir. Ajans adına 1919'da Paris Konferansı takip etmiştir. Daha sonra the *Times* adına özel muhabir olarak İsviçre, Almanya, Polonya'da 1919-1920 ve Romanya'da (1921-1922) bulunmuştur. Daha sonra Londra'da Birleşmiş Milletler teşkilatında çalışan (1922-1932) Bartlett, Birleşmiş Milletler ve BBC. adına etkili bir yayıncı olmuştur. BBC'in muhabirliğini de yürüten Bartlett, düzenli olarak dış politika konusunda Londra ve Avrupa'nın diğer başkentlerinde 1928-1934 arasında "Uluslararası Gelişmeler" başlığı ile ve haftalık seri halinde "Dünyanın Gidişi" konulu programları yapmıştır. BBC'den ayrılan Bartlett, daha sonra the *Daily Herald*'a oradan da the *News Chronicle* geçmiştir (1934-1954). 1938-1950 tarihleri arasında parlamontaya giren Bartlett'in eserlerinden bazıları: *Nazi Germany Explained*, London 1933; *If I Were Dictator* London 1935; *This is My Life*, London 1937; *And Now, Tomorrow*, London 1937. Bartlett hakkında geniş bilgi için bkz. Asa Briggs, *The History of Broadcasting in the United Kingdom, The Golden Age of Wireless*, Oxford 1956, s. 146; *Dictionary of National Biography*, 1981-1985, s. 29-30.

ra'da çıkan akşam gazetesi the *Star*'ın da sahibi idi. 1937 yılındaki baskı adedi, 1.324.000'idi.

b) Pazar Gazeteleri

Birinci Dünya Savaşını takiben pazar gazetelerinin okuyucu sayısının önemli ölçüde arttığını görüyoruz. Pazar gazetelerinden biri olan the *Sunday Pictorial*, 1915 yılında Lord Rothermere tarafından kurulmuş ilk resimli pazar gazetesidir. Gazetenin en belirgin özelliği resimli oluşudur. Lord Rothermere'in the *Daily Mail*'i gibi gazete okuyucularını özellikle 1923-1926 yılları arasında Türkiye ile barış yapılması yolunda etkilemeğe çalışmıştır. Lord Rothermere'in kendisi yazdığı başyazılarda³⁷ bu fikri savunmuştur. Yine gazetenin önde gelen yazarlarından Lovat Fraser³⁸'in bu bağlamda bir dizi yazısı çıkmıştır. Gazetenin baskı adedi 1930'da 1.883.000, 1934'de ise 1.400.000 idi.

Diğer pazar gazeteleri ise the *Reynold's Illustrated News*, the *News of the World*, the *Weekly Dispatch* ve the *Sunday Referee* idi. Bunlardan the *Reynold's Illustrated News*, 1850 yılında kurulmuştu. Gazete işçi partisini destekler bir eğilimdeydi. Her kesime hitap edebilen gazetenin okuyucu kitlesi çok geniş bir yelpaze oluşturuyordu. The *News of the World* ise 1848 yılında kurulmuştu ve sahibi Lord Riddle idi. Bu gazete de özellikle işçi sınıfı arasında çok okunuyordu. Baskı adedi 1939'da 3.000.000'ü bulan gazete özellikle sansasyonel nitelikli; boşanma, suç, spor konularındaki haberlere ağırlık veriyordu. The *Weekly Dispatch* 1810 yılında kurulmuş bağımsız bir gazete idi. Özellikle meşhur kişilerin yazdığı makalelere fazlaca yer veriyordu. Ama İngiltere dışından haber yerine ülke içinden eğlence ve spor konularında haber vermeyi yeğliyordu. 1928 yılından sonra gazetenin the *Sunday Dispatch* adı altından yayın faaliyetlerini sürdürdüğünü görüyoruz. The *Sunday Referee* ise 1877 yılında kurulmuş bağımsız bir pazar gazetesi idi. Diğer örneklerinde olduğu gibi ülke içi haber ağırlıklı gazete kitap tanıtımına daha çok yer veriyordu. Türkiye ilgili birkaç makalenin yayınlandığı gazetenin baskı adedi 1929'da 73.000 iken 1934'de bu sayı 324.000'e yükselmiştir.

³⁷ The *Sunday Pictorial*, 27 Nisan, 1923, s. 7; Lord Rothermere 1922 yılında yine bu türden fikirleri savunduğunu ve gazetesinde yazdığını belirtmiştir.

³⁸ Gerek Lozan barış görüşmeleri gerekse Musul problemi sırasında Türkiye ile İngiltere arasında barış yapılması yolunda yazılar yazan Lovat Fraser, *Sunday Pictorial* ve *Daily Mirror* da çalışmıştır. 1907-1922 Yılları arasında the *Times*'ta çalışan Fraser the *Time* adına Hindistan ve Çin'e gitmiştir. Ayrıca İran, Mısır, Balkanlar, Mançurya, Japonya, Siberya, ve bir çok Avrupa ülkesinde de bulunmuştur.

c) Haftalık Dergiler

Popüler basın içerisinde sayabileceğimiz haftalık dergiye örnek olarak the *Illustrated London News* ve *Listener*'i sayabiliriz. The *Illustrated London News* 1842 yılında kurulmuş ilk haftalık dergi idi. Derginin sahibi William Harrison'dur. Harrison aynı zamanda Harrison şirketler grubunun başkanı idi³⁹. Güncel olayları resimli bir biçimde önemli yazarların yazıları ve yorumları ile sunan dergide Türkiye ile ilişkin birçok resim ve habere rastlamak mümkündür. Özellikle Türkiye'de gerçekleştirilen reformları ve yeni Türkiyenin çehresini, kadın hakları konusunda yapılan inkılapları resimlerle İngiliz kamuoyuna sunmaya çalışmıştır. The *Listener*, 1929 yılında BBC'nin bir edebi yayın organı olarak kurulmuş ve editörlüğünü R.S. Lambert üstlenmişti. Derginin içeriği genellikle BBC'de yayınlanan programlardan oluşuyordu⁴⁰. 1927'de 27.703 olan derginin baskı adedi 1931'de 37.000'e 1939'da ise 49.672'ye ulaşmıştır.

Bütün bu saydığımız dergiler dışında yakın ve ortadoğu ile yakından ilgilenen dergiler de vardı. Bunlardan birisi olan the *Empire Review*, 1901 yılında kurulmuştu ve 1914-1943 yılları arası editörlüğünü Clement Kinloch Cooke yapmıştı. Bu tür diğer bir dergi, *Foreign Affairs*'dir. Demokratik Kontrol Birliği⁴¹'nin resmi yayın organı olan dergi 1919 yılında kurulmuştu. Aylık olan derginin editörlüğünü ise Norman Angel yapıyordu. The *Near East* haftalık bir dergi idi ve siyasi ve ticari açıdan Orta Doğunun ve Balkanların değerlendirilmesini yapıyordu. 1908 yılında kurulan dergi 1925'ten sonra the *Near East and India* adı altında 1935 yılından sonra ise *Great Britain and Near East* adı altında yayınlanmıştır.

Yazımızın başında da belirttiğimiz gibi 1923-1938 arası İngiliz basını hakkında çok genel hatları ile bilgi vermeyi amaçlayan yazımızın ilk bölümünün amacı şüphesiz İngiliz basın tarihini araştırmak değildir. Öte yandan yazımızın ikinci bölümünde incelediğimiz dönemi kapsayan Türkiye üzerine yazıların bir indeksini vereceğimizi söylemiştik. Burada akla şu soru gelebilir; kamuoyu araştırması yapılırken sadece gazetelere ve dergilere bağlı kalmak yeterli midir? Kuşkusuz bu soruya verilecek cevap yetersiz olacaktır. Ama incelediğimiz dönemde bugünkü anladığımız manada

³⁹ Brian, s. 83.

⁴⁰ Yukarıda the *News Chronicle*'in diplomatic muhabiri olarak verdiğimiz Vernon Bartlett'in Mustafa Kemal Paşa ve Değişen Türkiye BBC.de yaptığı iki konuşmanın tam olmayan metinleri bu dergide yayınlanmıştır. Bu yazılarla ilgili olarak bkz. Mustafa Yılmaz "Harold Armstrong'un "Grey Wolf"u üzerine", bu yazı 1994 yılı içerisinde yayınlanmak üzere Türkiye Günlüğüne verilmiştir.

⁴¹ "Union of Democratic Control" için bkz. A.J.P. Taylor, *The Trouble Makers*, London 1957.

kamuoyu araştırmalarının olmadığını söylemek durumundayız. İngiltere'de bu tür araştırmaların başladığı tarih 1937 sonrasına rastlamaktadır. Bu tür araştırmalarda ise halkın Türkiye ve Türkler hakkında ne dūřündüğü şeklinde bir soruya rastlanamamıřtır⁴². Bundan hareketle gazete ve dergilerin halkı bilgilendirme ve etkilemede yani kamuoyunun oluşmasında etkili bir kaynak olduğu söylenebilir⁴³. Özellikle İngiltere dışında gelişen olaylara dış kaynaklı haberlere ulaşmak için gazete dışında insanların başka alternatiflerinin olmadığı bir gerçektir. 1939 yılında II. Dünya Savaşı patlak vermeden hemen önce yapılan bir arařtırmada⁴⁴, 1100 kişiye savaşın tehlikesine ilişkin olarak, görüşünü neye göre belirlediği veya neye dayandırdığı sorulmuştur. Bunlardan yüzde 35'i gazetelere, 17'si arkadaşlarına, 13'ü radyoya, 8'i kendi fikirlerine, 8'i yakın tarih ve geziye, 5'i kitaplara, 10'u ise diğer faktörlere, 4'ü ise olumsuz olarak cevaplandırmıştır. Yukarıda söylediğimiz gibi gazetelerin kamuoyu oluşturmadaki etkinliği 1949 yılında yayınlanan İngiliz basını üzerine araştırma yapan kralliyet komisyonunun raporunda da tekrar edilmiřtir⁴⁵.

Bunun yanında iki savaş arası kamuoyunu etkilemede yeni yeni önem kazanan basın dışında radyo, televizyon ve sinemadan da söz etmek gerekir. İngiliz yayın şirketi BBC ilk yayınına 1922'de başlamıştır. 1926'da ise yapısal bir değişikliğe uğrayarak hızla geliřmiřtir⁴⁶. Kayıtlı radyo sayısı 1922'de 35.744 iken 1926'da 2.178.259'a 1939'da ise 9.082.66'ya ulařmıřtır⁴⁷. Tahmini dinleyici sayısı ise 1922'de 149.000, 1928'de 10.513.500, 1935'de 27.910.000, 1939'da 33.973.500'e ulařmıřtır⁴⁸. Dinleyici sayısındaki bu artışa rağmen radyonun dış kaynaklı haber edinmede etkili olduğu incelediğimiz dönem için söylenemez. Televizyon ise ilk olarak 1936'da yayına başlamış ve 1939'a gelene kadar pek varlık gösterememiştir. Kayıtlı televizyon sayısı ise 1938'de 5.000 ile 6.500 iken 1939'da 20.000 ile 25.000 arasında idi⁴⁹. Sinema sayısı ise 1926'da 3.500, 1930'da ise 4.230 idi. Birinci

⁴² Mass-Observation hareketi 1937 başlarında Tom Harrison, Charles Madge ve Humphrey Jennings tarafından başlatılmıştır. Bu konuda geniş bilgi için bkz. Charles Madge, Tom Harrison, *Mass-Observation*, London 1937, aynı yazarların bu konu ile ilgili, *Britain by Mass-Observation*, London 1939.

⁴³ *The Press and Its Readers*, London 1949.

⁴⁴ *Britain by Mass-Observation*, s. 30.

⁴⁵ Report of the Royal Commission on the British Press, *Command 7700*, London 1949.

⁴⁶ Asa Briggs, *The History of Broadcasting in the United Kingdom, The British History of Broadcasting*, cilt. I, Oxford 1961, s. 10-18.

⁴⁷ Asa Briggs, *The History of Broadcasting in the United Kingdom, The Golden Age of Wireless*, cilt. II, Oxford 1965, s. 7.

⁴⁸ Mark Pegg, *Broadcasting and Society, 1918-1939*, London 1938, s. 7.

⁴⁹ Briggs, cilt. II, s. 620.

Dünya Savaşı sırasında propaganda amacı ile gösterilen kısa metrajlı filmlerde dış olaylara ve ülkelere çok az yer vermişlerdir⁵⁰. Özellikle Türkiye konusunda kısa metrajlı film "newsrell" sayısı yok denecek kadar azdır⁵¹. 1937 yılında çekilen kısa bir film "Türklerin Babası", "Father of the Turks" adlı film Mustafa Kemal Atatürk'ün başarılarını gösteriyordu⁵².

1923-1938 Yılları Türkiye Üzerine Yazıların İndeksi

İlk bölümde yaptığımız ayırım doğrultusunda kaliteli ve popüler basın sınıflandırmasına göre gazetelerde ve dergilerde Türkiye ile ilgili olarak çıkan yazıları tarih, sayfa ve yazı başlıklarını vererek sıralandıracamız. The *Times* dışında hiçbir gazetenin incelediğimiz döneme ilişkin indeksi yoktur. Onun için the *Times* dışındaki gazete ve dergilerin Türkiye ile ilgili yazıların önemli bir bölümü verilmeğe çalışılmıştır. Bundan başka Türkiye üzerine gazete ve dergilerde yazısı çıkan yazarlardan önemli bulduklarımız hakkında çok kısa bilgi vereceğiz.

⁵⁰ *The British Film Industry*, PEP (Political and Economic Planning), London 1952, s. 161.

⁵¹ *British Cinema History*, editör, Curran ve Vincent Porter, London 1983.

⁵² Bundan başka, 1911'de yapılan "Smyrna Harbour" 1912'de yapılan ve kahve çekirdeğinden tesbih yapan kadın ile Türk halısını teşhir eden iki Türk'ü konu alan "Scutari Grinding Coffee" adlı film ve 1925'de Merian C. Copper ve Ernest B. Schoedsack ve Marguerita Harrison'un Anadolu üzerinden İran'a yaptıkları seyahati anlatan "Grass: A Nations's Battle For Life" adlı filmleri sayabiliriz. Bkz. *National Film Archive Catalogue*, cilt. I, İngiliz Film Enstitüsü yayını, 1980.

The TIMES

- January 4, 1922, p. 11, "The Near Eastern Problem", Leading Article⁵³.
January 7, 1922, p. 7, "Angora and the Entente", L.A.
January 24, 1922, p. 11, "The Near East", L.A.
January 30, 1922, p. 9, "Despotism In Angora", İ.M.
March 20, 1922, p. 13, "Turkey and the Powers", L.A.
October, 7, 1922, p. 11, "The Hand of Moscow", L.A.
October, 14, 1922, p. 11, "The Return of Turkey", L.A.
-----, p. 11-12, "The Near East", E.S. Montagu.
December 13, 1922, p. 13, "Turkey in Europe", L.A.
January 4, 1923, p. 11, "Angora Threats", L.A.
January 8, 1923, p. 11, "Angora and Lausanne", L.A.
January 20, 1923, p. 9, "Two Months at Lausanne", L.A.
January 29, 1923, p. 9, "Lausanne Talk Ended", İ. (özel)M.
February 3, 1923, p. 11, "Last Hours at Lausanne", L.A.
February 5, 1923, p. 11, "The Breakdown at Lausanne", L.A.
February 6, 1923, p. 11, "After the Conference", L.A.
-----, p. 11, "After Lausanne", Valentine Chirol⁵⁴.

⁵³ Yazı başlıklarından sonra yazı ile ilgili olarak yapacağımız açıklamalarda bundan sonra "leading article" L.A. ile, İstanbul, Ankara ve Türkiye muhabirlerinin yazıları ise; İ.M., A.M. ve T.M. ile verilecektir. Makale yazarları ise yazar adı ile verilecektir.

⁵⁴ Sir (Ignatius) Valentine Chirol, 1852-1929, gezgin, gazeteci ve yazar olan Chirol Fransa ve Almanya'da eğitim görmüştür, 1872-1876 yılları arasında İngiliz dışişlerinde görev yapmıştır. Daha sonra 1876-1892 yılları arasında İngiltere dışına çıkan Chirol esas olarak yakın doğu ve Osmanlı İmparatorluğunda bulunmuştur. Gazeteciliğe 1880 yılında İstanbul'da çıkan *the Levant Herald*'ta başlayan Chirol *the London Standard*'ın ve *the Times*'in Berlin muhabirliğini yapmıştır. Londra'da *the Times*'in dışişleri servisinde ve yönetim kurulu üyeliğinde bulunan Chirol, 1915'te İtilaf devletleri adına İngiltere dışişlerince Balkan devletleri ile ilgili olarak verilen bir göreve, 1919'da Paris barış görüşmelerinin bir bölümüne de katılan Chirol'un eserlerinden bazıları: "Twixt Greek and Turk", 1881; "The Far Eastern Question", 1896; "The Middle Eastern Question", 1903; "The Egyptian Problem", 1920; *The Occident and the Orient*, 1924. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1922-1930, p. 182-183.

- March 2, 1923, p. 7, "Mesopotamia and Turkey", L.A.
- March 12, 1923, p. 13, "Turkish Proposals and Turkish Politicians", L.A.
- , p. 7, "Turkish Parties", İ. (özel) M.
- June 13, 1923, p. 11, "The Concession Question", Lozan Muhabiri.
- , p. 13, "The Lausanne Comedy", L.A.
- June 19, 1923, p. 15, "The Folly of Angora", L.A.
- July 10, 1923, p. 15, "Peace With Turkey", L.A.
- July 14, 1923, p. 11, "The Turks in Europe", L.A.
- July 18, 1923, p. 13, "The Flicker of Lausanne", L.A.
- July 21, 1923, p. 13, "The Shadow of Byzantium", L.A.
- July 23, 1923, p. 11, "The Lausanne Treaty", Lozan Özel Muhabiri.
- August 6, 1923, p. 7, "Turkey After the Peace", İ.M.
- August 17, 1923, p. 9, "The New Turkey", L.A.
- , p. 9-10, "Turkey To-Day", Yakın doğu M.
- August 21, 1923, p. 9-10, "Angora", Anadolu'da bulunan bir İngilizden.
- August 27, 1923, p. 11, "A New chapter in Turkey", L.A.
- September 13, 1923, p. 9, "Brigandage in Turkey", İ.M.
- September 18, 1923, p. 12-13, "Great Britain and Turkey", İ.M.
- November 2, 1923, p. 13, "From Sultan to President", L.A.
- November 28, 1923, p. 11, "The New Turkey", L.A.
- December 1, 1923, p. 9, "The Future of Mosul", Bağdat M.
- December 15, 1923, p. 13, "Angora, the Caliph, and Islam", L.A.
- December 17, 1923, p. 13, "New Turkey and the Caliph", Ağa Han.
- December 28, 1923, p. 10, "A Visit to Angora", A. (özel)M.
- December 29, 1923, p. 7, "Angora and the Caliphate", T. (özel) M.
- March 5, 1924, p. 14, "The Caliph Deposed", İ.M.
- , p. 15, "The End of the Caliphate", L.A.
- April 14, 1924, p. 11, "The Turkish Peasant", İ.M.
- November 5, 1924, p. 13, "Constantinople in Decay", T.M.
- November 13, 1924, p. 13, "The Turkish Opposition", T.M.

- December 18, 1924, p. 15, "The Ruler of Turkey", A. (özel)M.
 December 22, 1924, p. 9, "A Turkish Capital", A.(özel)M.
 -----, p. 11, "Constantinople or Angora", L.A.
 December 30, 1924, p. 9, "Changes at Angora", A.(özel)M.
 February 2, 1925, p.11, "Turkey and the Soviet", T.M.
 April 28, 1925, p. 11, "The Kurdish Rebellion", İ.M.
 July 30, 1925, p. 15-16, "Turkey Old and New", T.(Özel)M.
 September 5, 1925, p. 13, "The Dictator and the Dervish", L.A.
 October 17, 1925, p. 11, "Nationalism in Turey", İ.M.
 December, 5, 1925, p. 11, "The New Turkish Capital", A.(özel)M.
 December 18, 1925, p. 13, "Turkish Legal Reform", T.(özel)M.
 February 12, 1926, p. 11, "Iraq and the Kurds", T.M.
 March 20, 1926, p. 11, "Foreign Trades in Turkey I.", T.M.
 April 5, 1926, p. 9, "Foreign Trade in Turkey II.", T.M.
 April 9, 1926, p. 11, "Foreign Trade in Turkey III.", T.M.
 April 16, 1926, p. 11, "Reaction in Turkey", T.M.
 June 7, 1926, p. 15, "The Mosul Agreement", L.A.
 June 23, 1926, p. 17, "The Turkish Plot", L.A.
 August 7, 1926, p. 9, "Turkey and the League Membership", A.M.
 August 11, 1926, p. 11, "The Turkish Trials", T.M.
 August 16, 1926, p. 11, "The Turk and the Trader", L.A.
 October 12, 1926, p. 12, "Foreigners in Turkey", İ.M.
 November 27, 1926, p. 11, "The Turkish Regime", T.M.
 August 3, 1927, p. 11, "The Turkish Debt", L.A.
 August 13, 1927, p. 9, "Turkish Election Prospects", T.M.
 October 21, 1927, p. 17, "The Ghazi's Record", L.A.
 April 12, 1928, p. 13, "Transforming Turkey", L.A.
 July 25, 1928, p. 15 "The Outlook in Turkey", T.M.
 August 28, 1928, p. 11, "Turkish Alphabet", T.M.
 August 31, 1928, p. 13, "Deputies at School", L.A.

- November 20, 1928, p. 17-18, "Black Sea Journey", T.M.
 December 7, 1928, p. 17, 2 The Turkish Alphabet", L.A.
 March 26, 1929, p. 17-18, "Turkey To-Day", Harold Armstrong⁵⁵.
 March 30, 1929, p. 19, "Terrible Turk", T.M.
 May 29, 1929, p. 15, "Greeks and Turks", Balkan M.
 June 6, 1929, p. 13, "The Movement of Turkey", T.M.
 July 8, 1929, p. 15, "Cost of Living in Turkey", T.M.
 May 8, 1930, p. 17-18, "Theheran To Trebizon", Michal Vyvyan.
 May 9, 1930, p. 17-18, "Nationalism in the East", Michal Vyvyan.
 August 11, 1930, p. 9, "Reform in Turkey", T.M.
 August 15, 1930, p. 13, "A New Turkish Party", L.A.
 August 16, 1930, p. 9, "New Turkish Party", T.M.
 December 19, 1930, p. 13, "Greek and Turk", Atina M.
 January 19, 1931, p. 11, "Turkey To-Day", T.M.
 April 23, 1931, p. 13, "The Turkish Election", T.M.
 April 24, 1931, p. 15, "Turkish Election", L.A.
 March 15, 1932, p. 13, "Changed Ideas in Turkey", T.M.
 -----, p. 15, "The New Learning in Turkey", L.A.
 July 9, 1932, p. 13, "The Triumvirate in Turkey", T.M.
 September 7, 1932, p. 11, "The Turkish Language", Sir Denison Rose⁵⁶.
 October 29, 1932, p. 9, "Ten Years of Kemalism", T.M.
 November 12, 1932, p. 11, "Feminism in Turkey", T.M.

⁵⁵ Harold Courtenay Armstrong, 1892-1943, Birinci Dünya Savaşı sırasında Türk birliklerine esir düşen yüzbaşı Armstrong, daha sonra çeşitli görevlerle Türkiye'de bulunmuştur. Birçok eseri bulunan Armstrong'un Türkiye'ye ilişkin olarak; "Turkey in Travail", "Turkey and Syria Reborn" ve "Grey wolf, Mustafa Kemal an Intimate Study of a Dictator" adlı kitaplar bulunmaktadır. Bkz. *Who Was who*, C. VI, 1941-1950, s. 32.

⁵⁶ Sir Edward Denison Ross, 1871-1940; Marlborough, University College London'da Fransız ve İngiliz edebiyat eğitimini takiben Strasburg'ta Fransızca Almanca ve Rusca öğrenmiştir. 1896'da profesör olan Ross dünyanın pek çok yerini seyahat etmiştir. Türk hükümetinin davetlisi olarak Türk dilinin sadeleştirilmesi çalışmalarına yardımcı olmak üzere Türkiye'ye gelen Ross, ayrıca 1939'da İstanbul Konsolosu olan Ross Türk-İngiliz ticari ilişkilerinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur. *Dictionary of National Biography*, 1931-1940, p. 750-751; Ross'un otobiyografisi için ayr bkz. "Both Ends of Candle", 1943.

- October 28, 1933, p. 11, "Ten Years A Republic", T.M.
 -----, p. 13, "Ten Years in Turkey", L.A.
 August 21, 1934, p. 13, "The Turkish Language", L.A.
 August 24, 1934, p. 14, "Turkey and the Straits", T.M.
 November 9, 1934, p. 16, "The Balkan Pact", T.M.
 November 30, 1934, p. 17, "Untitled Turkey", L.A.
 January 19, 1935, p. 13, "Dress Reform in Turkey", T. (özel)M.
 January 26, 1935, p. 13-14, "New Structure of Turkey", T.M.
 February 9, 1935, p. 13, "Women Vote in Turkey", L.A.
 May 3, 1935, p. 17 "Choose Your Ages", L.A.
 April 23, 1936, p. 13, "A Friendship Revived", T.M.
 June 20, 1936, p. 11, "The Straits Conference", T.M.
 June 22, 1936, p. 15, "Montreux Conference", L.A.
 July 9, 1936, p. 15-16, "Between Two Continents", T.M.
 July 20, 1936, p. 13, "Revision by Convent", L.A.
 January 15, 1937, p. 11, "New Angora and the Old", T.M.
 March 12, 1937, p. 17, "Atatürk and the Geisha", L.A.
 November 10, 1937, p. 15, "Turkish Policy", L.A.
 March 5, 1938, p. 13-14, "New Angora", Howard Robertson.
 June 17, 1938, p. 17, "Alexandretta", L.A.
 July 3, 1938, p. 17, "Peace in the Sanjak", L.A.
 August 9, 1938, p. 13, "The New Turkey", L.A.
 November 11, 1938, p. 15, "President Atatürk", L.A.
 August 9, 1938, "The Times Turkish Number"⁵⁷.
The DAILY TELEGRAPH
 January 1, 1923, p. 10, "Paris and Lausanne", İ.M.
 January 4, 1923, p. 12, "Kemalist Attitude", Diplomatic M.

⁵⁷ Yirmi sayfanın üzerinde olan bu özel Türkiye sayısında, Türkiye Cumhuriyetinin siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik alanda elde ettiği başarılar anlatılmaktadır.

- January 10, 1923, p. 12, "Turks Mean to Fight", İ.M.
- February 3, 1923, p. 12, "Fateful Day at Lausanne", Lozan M.
- February 6, 1923, p. 12, "British Policy and the Turkish Problem".
- February 7, 1923, p. 9, "Angora Government and the Treaty Failure".
- February 9, 1923, p. 9, "Strong Warning to the Angora Government".
- February 27, 1923, p. 9, "Angora's Attitude".
- April 5, 1923, p. 11, "The Angora Election".
- May 11, 1923, p. 12, "Turkey's New Women".
- June 19, 1923, p. 12, "Turkish Election, Comic Opera Ballot".
- July 13, 1923, p. 8, "Feminism in Turkey".
- June 30, 1923, p. 9, "Turkish Election".
- September 25, 1923, p. 8, "Turkey to be a Republic".
- October 13, 1923, p. 10, "The New Turkey".
- October 24, 1923, p. 10, "Turkey's Capital".
- December 4, 1923, p. 14, "Turkey Seeking Loans".
- December 13, 1923, p. 10, "Turkey's New Crisis".
- March 4, 1924, p. 11, "The Future of Islam", Diplomasi M.
- March 5, 1924, p. 9, "Kemal Pasha's Arrogance", Diplomasi M.
- March 6, 1924, p. 10, "The Exiled Khalif", L.A.
- March 6, 1924, p. 11, "Expelled Khalif", Diplomasi M.
- March 11, 1924, p. 12, "The Khalifate", Diplomasi M.
- January 10, 1926, p. 8, "Near Eastern Problems", Maurice Pernot.
- March 11, 1926, p. 8, "Turkish Insults to Foreign Powers", Maurice Pernot.
- April 10, 1926, p. 8, "Eastern Problems", Maurice Pernot.
- June 8, 1926, p. 10, "Mosul Agreement", L.A.
- August 17, 1926, p. 8, "Foreign Traders in Turkey", L.A.
- August 20, 1926, p. 8, "Turkish Plot and War Revelations", Diplomasi M.
- August 30, 1926, p. 8, "The Young Turks", L.A.
- September 4, 1926, p. 10, "Turkey To-Day", T.M.
- September 10, 1926, p. 9, "Turks in Action", Diplomasi M.

- October 1, 1926, p. 8, "Divorce in Turkey", İ.M.
 October 30, 1926, p. 12, "Turkey a Decade After the Armistice", Owen Tweedy.
 October 29, 1927, p. 10, "Counting the Turks", L.A.
 July 2, 1927, p. 14, "Turkey's Capital", (özel) M.
 April 28, 1928, p. 7, "Westernising Campaign in Turkey", L.A.
 August 21, 1928, p. 8, "Angora Old and New", Owen Tweedy.
 August 28, 1928, p. 7, "Turkey's A.B.C.", J.H. Walton (İstanbul Muhabiri).
 September 1, 1928, p. 11, "Memories of Constantinople", E. Ashmead Bartlett⁵⁸.
 September 4, 1928, p. 11, "The Future of Turkey", E. Ashmead Bartlett.
 September 4, 1928, p. 10, "The Future of Turkey", L.A.
 September 7, 1928, p. 7, "Constantinople Re-visited", E. Ashmead Bartlett.
 September 15, 1928, p. 7, "Turkey's One-Man Regime", E. Ashmead Bartlett.
 September 21, 1928, p. 7, "Turkey's Coming Crisis", E. Ashmead Bartlett.
 October 31, 1928, p. 12, "The New Turkey", L.A.
 August 9, 1929, p. 10, "Women of New Turkey", Rosita Forbes⁵⁹.
 April 28, 1930, p. 10, "Turkey Under the Ghazi", Rosita Forbes.

⁵⁸ Ellis Ashmead Bartlett, 1881-1931, Osmanlı-Yunan savaşında 1897'de Osmanlı Padişahının misafiri olarak Güney Afrika'da "Bedfordshire Regiment"te görev yapmıştır. Özel savaş muhabiri olarak Rus-Japon savaşında Japon ordusunda, Fransa'nın Fas'taki isyanı bastırması sırasında Fransız ordusunda, İspanya'da, İtalya'da (Balkan Savaşları sırasında) bulunan Bartlett the *Daily Telegraph*'ta yirmi yıl görev yapmıştır. Gazete sırasında bulunan Bartlett the *Daily Telegraph*'ta yirmi yıl görev yapmıştır. Gazete tarafından İstanbul'a özel muhabir olarak gönderilen Bartlett'in 1924-1926 yılları arasında Muhafazakar partiden Parlamento'ya girdiğini görüyoruz. Eserlerinden bazıları: "The Siege and Capitulation", "The Passing of the Shereefian Empire", "With the Turks in Thrace", "Despatches From the Dardanelles", "Some of my Experiences in the Great War", "The Tragedy of Central Europe". Bkz. *Who Was Who*, C. III. 1929-1940, p. 39; daha geniş bilgi için bkz. "The Man on the Spot", Campell Dixon, the *Daily Telegraph*, Mayıs 5, 1931, s. 14.

⁵⁹ Rosita Forbes, 1890-1967, gezgin ve yazar olan Forbes Birinci Dünya Savaşı sonrası, Arap dünyası ile tanışarak Mısır, Şam ve Beyrut'ta ileri gelen Arap liderleri ile ve bu bölgedeki olaylarla yakın temas içine girmiştir. Eserlerinden bazıları: "El Raisuni the Sultan of the Mountains", 1924; "From the Red Sea to Blue Nile", 1925; "Conflict: Angora to Afghanistan", 1931; ayrıca yazarın gazetelerde Türkiye'deki değişiklikler üzerine birçok yazısı çıkmıştır. Bkz. *Dictionary of National Biography*, 1961-1970, p. 376-377; ayrıca bkz. "My Secret of Happiness", the *Daily Telegraph*, Haziran 22, 1927, p. 10.

- August 12, 1930, p. 7, "New Cabinet For Turkey Loan", Diplomasi M.
- August 18, 1930, p. 8, "Turkey's Frontier Troubles", L.A.
- November 17, 1930, p. 10, "Turkey's Constitutional Experiment", L.A.
- September 9, 1932, p. 10, "Was Adam a Turk", J.H. Walton.
- October 27, 1932, p. 10, "Modern Turkey's Dictator", Cambell Dixon⁶⁰.
- October 30, 1933, p. 10, "The Rebirth of Turkey", L.A.
- December 1, 1933, p. 21, "Modern Turkey: The Miracles of Ten Notable Years", Türkiye Özel Sayfası.
- December 8, 1933, p. 19, "Modern Turkey, the Story of its Amazing Advance", Türkiye Özel Sayfası.
- December 15, 1933, p. 17, "Modern Turkey", H.E. Wortham⁶¹.
- December 22, 1933, p. 15, "Turkey a Modern State-Corner Stones of Progress", Türkiye Özel Sayfası.
- October 1, 1934, p. 13, "Kemal Pasha and the Aims of Turkey", Edwin C. Keliher.
- April 23, 1935, p. 16, "Verdict on Gallipoli", J.H. Walton, İ.M.
- June 26, 1935, p. 16, "President of Turkey on Way to Peace", Gladly Baker⁶².
- September 12, 1935, p. 12, "Mustafa Kemal's New Turkey", J.H. Walton, İ.M.
- April 13, 1936, p. 7, "Dardanelles Rearming", A.C. Temperley.
- June 22, 1936, p. 16, "Remilitarising the Dardanelles", L.A.
- June 23, 1936, p. 12, "Fortifying the Dardanelles", Montrö (özel)M.
- June 24, 1936, p. 15, "Revised Claims of Turks", Diplomasi M.
- July 18, 1936, p. 12, "A New Treaty For A New Turkey", L.A.

⁶⁰ Campbell G. Dixon, 1895-1960, Tasmarra üniversitesinde tarih alanında eğitimini tamamladıktan sonra Avusturya gazetelerinin özel muhabiri olarak Doğu Hindistan, Çin, Mançurya, Kore Japonya, Sibirya ve Rusya'yı gezmiştir. 1925-1931 tarihleri arasında the *Daily Mail*'in edebi editörlüğünü yaptı. 1931'de the *Daily Telegraph*'a geçti. Bkz. *Who Was Who*, C. V. 1951-1960, s. 308.

⁶¹ Hugh Evelyn Wortham, 1884-1959, Cambridge'de "King's College'de eğitimini tamamlayan Wortham yabancı muhabir olarak the *Daily Telegraph* adına Mısır'da görev yapmıştır 1909-1919. Eserlerinden bazıları: "The Delightful Profession"; "Gordon: an Intimate Portrait"; "Mustafa Kemal of Turkey". Bkz. *Who Was Who*, C.V. 1951-1960, s. 1194.

⁶² Gladly Baker, Mustafa Kemal Paşa ile bir röportaj yapmıştı.

January 14, 1937, p. 12, "Turkey's Fears on Syrian Border", Martin Mac Laughlin.

February 24, 1937, p. 14, "Arabs Alarm Over Kemalism", Ernest Main.

May 28, 1938, p. 11, "A Valuable Trade Agreement", L.A.

June 8, 1938, p. 12, "How Kemal Atatürk Has Created A New Turkey", Arthur Merton⁶³.

October 19, 1938, p. 16, "Turkey's New Trade Links", Theresa Cobbold.

November 11, 1938, p. 21, "How Kemal Atatürk Created Modern Turkey", Atatürk'ün ölümü üzerine özel sayfa.

The MORNING POST.

January 1, 1923, p. 10, "In Turkey To-Day", A. (özel) M.

January 17, 1923, p. 10, "In Turkey To-Day", A. (özel) M.

February 5, 1923, p. 6, "Lausanne and After", L.A.

February 7, 1923, p. 6, "The Lesson of Lausanne", L.A.

February 27, 1923, p. 9, "Kemal's Enemies", A.(özel)M.

March 1, 1923, p. 6, "Time Issue at Angora", L.A.

March 19, 1923, p. 6, "Foreigners in Turkey", L.A.

June 7, 1923, p. 9, "A Prisoner of the Turks", Alfred Rawlinson.

July 24, 1923, p. 8, "The Sick Man's Revenge", L.A.

March 5, 1924, p. 8, "The Shade of Something Great", L.A.

April 4, 1923, p. 4, "The Turkish Treaty", Lozan M.

August 7, 1924, p. 7, "Turkey and Russia", Batum M.

October 15, 1924, p. 8, "The Turks and Iraq", L.A.

June 6, 1925, p. 12, "Following Moscow's Example", L.A.

September 1, 1925, p. 10, "Mosul and Geneva", L.A.

September 11, 1925, p. 10, "Geneva to Mosul", L.A.

September 16, 1925, p. 10, "The Turkish Aggression", L.A.

November 6, 1925, p. 12, "Our Friend Franze", L.A.

⁶³ Henry Wollam Morton, gazeteci, yazar olan Morton the *Birmingham Gazette ve Express*, the *Empire Review*, the *Daily Mail*, the *Evening Standard*, the *Daily Express* ve the *Daily Herald*'da çeşitli görevlerle çalışmıştır.

- January 6, 1926, p. 12, "The Position in Turkey", L.A.
 August 20, 1926, p. 4, "Autocracy of Kemal", T.M.
 August 23, 1926, p. 6, "Secrets of the Seraglio", L.A.
 November 12, 1927, p. 8, "Transform the Turk", L.A.
 November 22, 1927, p. 10, "Teaching the Turk", L.A.
 January 7, 1928, p. 8, "A.B.C", L.A.
 December 18, 1928, p. 10, "Troubles of a Reform", L.A.
 March 24, 1930, p. 10, "Rounding Cape Turk", L.A.
 March 26, 1930, p. 10, "The Veneer of the West on Constantinople", W.T. Forshaw.
 December 14, 1932, p. 10, "Marriage of Diplomacy", L.A.
 March 24, 1937, p. 12, "Angora", A.M.
The MANCHESTER GUARDIAN
 March 10, 1923, p. 7, "The Nationalist and Their Aims", A.M.
 May 3, 1923, p. 7, "The Policy of Angora", A.J. Toynbee.⁶⁴
 August 8, 1923, p. 8, "How Takes the Treaty", İ.M.
 March 3, 1924, p. 9, "The Overthrow of the Khalifate", A.J. Toynbee.
 April 11, 1924, p. 10, "Crisis and Changes in Turkey", İ.M.
 April 9, 1925, p. 10, "The Fast of Ramazan", İ.M.
 November 28, 1925, p. 6, "Britain and the League Both Denounced", İ.M.
 December 7, 1925, p. 16, "In Darkest Turkey", İ.M.
 February 10, 1926, p. 18, "Turkish Fears About Mosul", İ.M.
 March 10, 1926, p. 10, "Greco-Turkish Exchange", İ.M.
 March 30, 1926, p. 9, "The Fine Arts in Turkey", İ.M.
 April 13, 1926, p. 6, "Turkish Writing", İ.M.

⁶⁴ Arnold Joseph Toynbee, 1889-1975, tarihçi ve yazar olan Toynbee, Oxford'daki "Balliol College"deki eğitimi sonrası aynı kolejde Eski Roma ve Yunan tarihi üzerine dersler vermiştir. Dışişlerinde uzunca bir süre görev yapan Toynbee, Paris Konferansına İngiliz delegesi olarak katılmıştır. 1919'da Londra Üniversitesinde Bizans ve modern Yunan edebiyatı ve tarihi derslerini vermiştir. 1924'de "Chatham House"da (the Royal Institute of International Affairs) yönetici olarak başladığı görevini 1955 yılına kadar sürdürmüştür. Geniş bilgi için bkz. S. Foina Mortan, *A Biography of Arnold J. Toynbee*, London 1981.

- April 15, 1926, p. 8, "Kemal's Statue", İ.M.
 June 19, 1926, p. 8, "The New Turkey and Islam", L.A.
 August 7, 1926, p. 10, "Political Reprisal in Turkey", İ.M.
 August 19, 1926, p. 16, "Ankara Trial", İ.M.
 August 24, 1926, p. 7, "British in Turkey", İ.M.
 November 27, 1926, p. 10, "Turkey and Russia", İ.M.
 December 3, 1926, p. 18, "Turkey's Kurdish Provinces", İ.M.
 December 10, 1926, p. 8, "Fashion in Turk", İ.M.
 June 11, 1927, p. 8, "Turkey and Foreign Capitalist", A.M.
 November 26, 1927, p. 14, "Culture in Modern Turkey", A.M.
 January 15, 1929, p. 10, "East and West", L.A.
 July 17, 1931, p. 11, "The Turkish Dictatorship", Count Sforza.
 September 8, 1932, p. 8, "The Turk and His Tongue", L.A.
 November 2, 1932, p. 8, "The Terrible Turk", L.A.
 October 3, 1933, p. 3, "Turco-Greek Friendship", William Martin⁶⁵.
 October 30, 1933, p. 8, "The Turkish Republic", L.A.
 November 4, 1933, p. 10, "The Future of the Balkans", L.A.
 February 12, 1934, p. 8, "The Balkan Pact", L.A.
 May 30, 1934, p. 6, "Turkey Demand to Refortify the Dardanelles", (özel) M.
 October 5, 1934, p. 5, "The New Balkans", L.A.
 November 14, 1934, p. 8, "West and East", L.A.
 March 19, 1935, p. 6, "Turkey First Citizen", T.M.
 March 11, 1935, p. 10, "Balkan Tension", L.A.
 April 13, 1936, p. 8, "Turkey and the Straits", L.A.
 June 5, 1936, p. 10, "Turkey and the Dardanelles", L.A.
 June 19, 1936, p. 16, "Turkey and the Straits Convention", Diplomasi M.

⁶⁵ William Hurst Martin, Malbrough, Giggleswick, Fransa, Almanya ve Kanada'daki eğitimi sonrası the *Montreal Star*'da 1896'da ve 1892-1902 tarihleri arasında the *Daily Mail*'de yazılar yazan Martin, muhabir olarak Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan, Rusya ve Türkiye'de bulunmuştur.

June 24, 1936, p. 15, "Montreux Conference, Discusses Turkey's Proposals", (özel)M.

June 25, 1936, p. 15, "Dardanelles Conference", (özel)M.

June 26, 1936, p. 10, "The Straits Conference", L.A.

September 23, 1936, p. 9, "Turkey To-Day", (özel)M.

November 5, 1937, p. 10, "The Arab States", L.A.

May 5, 1937, p. 6, "Soviet Russia and Turk", Moskova M.

April 18, 1938, p. 8, "The Old Diplomacy", L.A.

The WESTMINSTER GAZETTE

February 3, 1923, p. 1-3, "Confusion in Europe", J.A. Spender⁶⁶.

February 7, 1923, p. 1-3, "Lausanne and the Ruhr", J.A. Spender.

March 1, 1923, p. 6, "The Omens at Angora", L.A.

July 9, 1923, p. 6, "Angora and After", A.J. Toynbee.

July 16, 1923, p. 6, "The New Turks in the West", A.J. Toynbee.

July 18, 1923, p. 6, "Turkey Under Change", A.J. Toynbee.

July 25, 1923, p. 6, "Joybells at Lausanne", L.A.

August 18, 1923, p. 4, "Caesar and Sultan", L.A.

October 31, 1924, p. 5, "Why Turks Want Mosul", İ.M.

September 3, 1925, p. 4, "Iraq and Mosul", L.A.

October 8, 1925, p. 6, "The Turk and the Fez", L.A.

December 2, 1925, p. 6, "The Menace of Musul", L.A.

January 2, 1926, p. 1-3, "Turkey on Her Garde", J.A. Spender.

January 5, 1926, p. 1, "Turkey", J.A. Spender.

January 8, 1926, p. 1-3, "Puzzle of the Banished Fez", J.A. Spender.

⁶⁶ John Alfred Spender, 1862-1942, gazeteci yazar, Bath College ve Balliol College Oxford'daki eğitimi sonrası, the *Morning News*, the *Pall Mall*, gazetesi ve son olarak kapandığı yıl olan 1927 yılına kadar the *Westminster Gazette*'sinde editör olarak çalıştı. Türkiye'yi değişik tarihlerde ziyaret eden Spender bir çok kitap ve makalenin yazarıdır. *Official Biography both of Cambell Bannerman*, 2 cilt, 1923; *The Public Life*, 2 cilt 1925; *Life Journalism and Politics*, 2 cilt, 1927; *The Changing East*, 1926; *Fifty Years of Europe*, 1933. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1941-1950, s. 812-814; Wilson Harris, *J. A. Spender; Private Information; Personal Knowledge*, London 1946.

- January 12, 1926, p. 1-5, "Kemal and Turk Capital", J.A. Spender.
 January 26, 1926, p. 1, "Rule of Fear in the New Turkey", J.A. Spender.
 August 23, 1926, p. 6, "Constantinople and the Turks", L.A.
 November 16, 1926, p. 2, "Turks Angling for A Loan", Diplomasi M.

The DAILY HERALD

- May 10, 1923, p. 5, "Turkey", E.N. Bennet⁶⁷.
 October 31, 1923, p. 4, "A British Policy In Europe", J. Ramsay Mcdonald⁶⁸.
 October 13, 1924, p. 3, "Turkey Replies on Iraq", Diplomasi M.
 September 7, 1925, p. 1, "Deep Dismay at Mr. Amery's Promise", Siyasi M.
 December 16, 1925, p. 3, "Turkey Ready For War", Diplomasi M.
 October 27, 1930, p. 8, "Turkey With the Veil off", Rosita Forbes.
 March 6, 1933, p. 8, "The Sick Man of Europe", K.K. Ardaschir.
 June 11, 1936, p. 8, "Turkish School", H.V. Morton.
 October 20, 1938, p. 10, "The First Turk", W.N. Ewer.

The DAILY MAIL

- February 28, 1923, p. 7, "Turkey's Treaty Decision", G. Ward Price.
 March 1, 1923, p. 8, "Make Peace", L.A.

The OVER SEAS DAILY MAIL

- September 16, 1922, p. 12, "Greek Army on an Island", G. Ward Price.
 September 23, 1922, p. 12, "Near East Fighting", G. Ward Price.
 September 30, 1922, p. 12, "Mustafa Kemal", (Onu tanıyan birinden).
 March 10, 1923, p. 5, "Turks Reject Lausanne Treaty", G. Ward Price.
 March 10, 1923, p. 12, "Gore", L.A.
 July 28, 1923, p. 12, "The New Way With Turkey", G. Ward Price.

⁶⁷ Sir Ernest Nathaniel Bennet, Oxford'daki eğitimi sonrası savaş muhabiri olarak 1897'de basın hayatına giren Bennet, 1898'de Sudan'da 1911'de Osmanlı ordusu ile Tripoli'de ve 1912'de Balkan savaşında bulundu. 1916'da İngiliz işçi partisine girdi ve bu partiden 1929-1931 tarihleri arasında milletvekili oldu. Eserlerinden bazıları: "The Downfall of the Dervishes"; "With the Turks in Tripoli"; "The German Army in Belgium"; 1947 yılında ölen Bennet ile ilgili geniş bilgi için bkz. *Who Was Who*, 1941-1950, C. IV, p. 88.

⁶⁸ İngiliz işçi partisi lideri Ramsay Mcdonald, 1923'de Türkiye'yi kısa bir süre ziyaret etmiş ve bu gezisi ile ilgili olarak gözlemlerini çeşitli gazetelerde yazmıştır.

March 8, 1924, p. 12, "A Coming Change in Islam", G. Ward Price.

The DAILY EXPRESS

June 10, 1924, p. 1, "New Women of Turkey", H.J. Greenwall⁶⁹.

July 1, 1924, p. 1, "Turkey's Dream of Future", H.J. Greenwall.

January 30, 1925, p. 2, "Britain Neglect of Turkey", A.(özel)M.

April 8, 1925, p. 1, "Into the Heart of Kurdistan", C.J. Ketchum.

April 29, 1925, p. 7, "Mesopotamia Ferment", C.J. Ketchum.

July 30, 1925, p. 8, "No Mosul War", L.A.

April 24, 1926, p. 1, "Why Turkey Beat the War Drums" H.J. Greenwall.

May 19, 1926, p. 1, "Treadmill of Galety in Angora", Lady Drummond Hay⁷⁰.

May 21, 1926, p. 1, "Secret of Turkey's New Power", Lady Drummond Hay.

July 21, 1926, p. 3, "Turk Women Taste Freedom at Last" Lady Drummond Hay.

May 28, 1927, p. 8, "British Millions and the Middle East", L.A.

July 10, 1928, p. 11, "Turkey Without the Veil", H.J. Greenwall.

April 10, 1929, p. 9, "Sublime Port in 1929", İ(Özel)M.

November 11, 1938, p. 19, "Atatürk Told Girls to Make Up", İ.M.

The OBSERVER

March 11, 1923, p. 12, "Russia, Turkey, and Peace", L.A.

July 22, 1923, p. 6, "Lausanne and After", (özel)M.

March 9, 1924, p. 12, "Change in Islam", L.A.

August 31, 1924, p. 13, "Islam in Decline", İ.M.

September 6, 1925, p. 10, "The Mouse Trap", J.L. Garvin⁷¹.

⁶⁹ The *Daily Express* gazetesinin özel İstanbul muhabiri.

⁷⁰ Lady Grace Marguerite Drummond, the *Daily Express*'in ülke dışı muhabirliğini yürüten Drummond, Fas'ta, Türkiye'de, Mısır'da ve Suriye'de bulunmuştur. Dönemin ünlü devlet adamları ile birçok röportajlar yapmıştır.

⁷¹ James Louis Garvin, 1868-1947, The *Observer*'in editörü olan Garvin çeşitli işleri denedikten sonra yazı hayatına the *Eastern Morning News*'de İrlanda üzerine yazdığı yazıları ile başladı. 1891 yılında düzenli olarak *United Ireland*'da yazıları çıktı. 1895'te ise İrlanda'nın geleceğine ilişkin yazılarının the *Fortnightly Review*'de çıktığını görüyoruz. Londra'da ilk önce the *Daily Telegraph*'a 1899'da başyazar olarak başlayan Garvin 1908 yılında emekli

- September 27, 1925, p. 12, "The Prize of Mosul", L.A.
 October 23, 1927, p. 11, "Kemal 6 Day Speech", Valentine Chirol.
 April 22, 1928, p. 20, "Turkey Without Islam", Kenneth Williams⁷².
 March 31, 1929, p. 6, "Angora To-Day I.", Raymon Lacoste⁷³.
 April 7, 1929, p. 10, "The New Turkey II", Raymon Lacoste.
 April 14, 1929, p. 10, "The New Turkey III", Raymon Lacoste.
 October 18, 1936, p. 6, "Modern Turkey", İ.M.

The SUNDAY PICTORIAL

- January 28, 1923, p. 6, "Drifting to War in Mespot", Lovat Fraser⁷⁴.
 February 11, 1923, p. 6, "What Next in Europe", Lovat Fraser.
 February 18, 1923, p. 6, "We Won't Have War", Lovat Fraser.
 March 18, 1923, p. 6, "Why Should We Fight the Turks or Break With France", Lovat Fraser.
 April 22, 1923, p. 7, "Let the Turks Alone", Lovat Fraser.
 April 22, 1923, p. 7, "Make Peace With Turkey", Lord Rothermere.
 September 13, 1925, p. 7, "Get Out of Mespot", Lovat Fraser.
 February 28, 1926, p. 6, "Turk Must be Reasonable", L.A.

The WEEKLY DISPATCH

- February 11, 1923, p. 8, "The Outlook: Ruhr and Near East", Lord Harding Penschurst.

olana dek çalışacağı gazeteye the *Observer*'e geçmiştir. Garvin, "the Encyclopaedia Britannica"nın editörlüğü, yanında üç ciltlik "Life of Joseph Chamberlain", (1932-1934) adlı eseri yazmıştır. Basınla ilgili önemli organizasyonlarda çeşitli görevlerde bulunmuştur. Bkz. *Dictionary of National Biography*, 1941-1950, p. 290-292; Katherine Garvin, "J. L. Garvin", 1948.

⁷² Kenneth Greville Williams, 1892-1972, Kraliyet askeri kolejindeki eğitimi sonrası Fransa, Selanik, Mezopotamya'da çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1927 yılındaki emekliliği sonrasında tekrar göreve çağırılmıştır. Bkz. *Who Was Who*, 1971-1980, p. 862.

⁷³ Raymon Lacoste, "Echo de Paris" gazetesinin Londra muhabiri idi ve 1929 yılında Türkiye'yi ziyaret etmişti.

⁷⁴ Lovat Fraser, edebi danışman ve yazar olarak the *Sunday Pictorial* ve the *Daily Mirror*'da çalışan Fraser, 1907-1922 tarihleri arasında the *Times*'da çalıştı. Gazete adına Hindistan, Çin, İran, Balkanlar, Mısır, Mançurya, Sibirya, Japonya ve çeşitli Avrupa ülkelerinde bulundu. Lozan barış görüşmeleri sırasında Türkiye'yi destekleyen yazılar yazmıştır. Bkz. *Who Was Who*, C. II, 1916-1928, p. 397.

The REFEREE

January 3, 1926, p. 7, "The British in Asia"⁷⁵ Minor", J.M. Kenworthy.

January 27, 1926, p. 7, "The Treaty With Turkey", J.M. Kenworthy.

January 10, 1937, p. 14, "Atatürk Told Me", Rosita Forbes.

The SPECTATOR

March 25, 1922, p. 359-361, "The Need For Settlement in the Near East".

September 2, 1922, p. 394-395, "Turkey Interrupts".

September 30, 1922, p. 421, "Chanak".

November 18, 1922, p. 718-719, "The Allies and Constantinople".

November 25, 1922, p. 753-754, "The Caliphate".

June 13, 1925, p. 962-963, "Turkey as it is", L. Haden Guest⁷⁶.

August 8, 1925, p. 221, "Two Revolutions: A Comparison", C.B. Thackeray⁷⁷.

September 19, 1925, p. 437, "Mosul".

August 21, 1926, p. 275-276, "A Letter From Constantinople".

July 2, 1927, p. 14, "A Letter From Angora".

July 16, 1927, p. 91-92, "A Letter From Constantinople".

February 2, 1929, p. 150-151, "Turkey To-Day and To-Morrow", E. Yeats Brown.

January 11, 1930, p. 50, "A Letter From Turkey".

July 26, 1930, p. 124, "A Letter From Angora".

September 10, 1932, p. 311, "a letter From İstanbul, a New Era For Turkish Women".

⁷⁵ Joseph Montague Kenworthy, Kraliyet deniz akademisindeki eğitimi sonrasında 1902'de Kraliyet deniz kuvvetlerine katılmıştır. 1919-1926 tarihleri arasında İşçi partisinden parlamentoya girmiştir.

⁷⁶ Leslie Haden Guest, gazeteci, yazar, doktor olan Guest Manchester'daki tıp eğitimi sonrasında doktor olarak Güney Afrika'daki savaşta ve Birinci Dünya savaşında Mısır ve Filistin'de bulunmuştur. 1923-1927 yılları arasında parlamentoda İşçi partisi üyesi olarak bulunmuş ve 1924 yılında sağlık bakanlığı yapmıştır. Avrupa ülkelerini Sovyet Rusya'yı ve Orta Doğuyu gezme imkanını elde eden Guest'in çeşitli kitapları ve farklı dergilerde yayınlanmış birçok makalesi vardır.

⁷⁷ Albay Charles Bouverie Thackeray, 1875-1938, Dulwich'teki "Royal Marine Artillery Woolwich" eğitimi sonrasında 1901-1902 Güney Afrika'daki savaşta, Birinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye'de bulunan Thackeray 1922 yılında emekli olmuştur. Bkz *Who Was Who*, C. III, 1929-1940, p. 1335.

- October 27, 1933, p. 573, "The Turkish Republic's Tenth Birthday".
- November 3, 1933, p. 610, "The Regeneration of Turkey"
- May 3, 1935, p. 727-728, "Women at Istanbul", Alfred Lyttelton.
- October 18, 1935, p. 600-601, "The Awakening Middle East: I Turkey", Michael Langley.
- November 8, 1935, p. 773, "Turkey Numbers Herself".
- November 15, 1935, p. 808, "İstanbul After Thirty Years", Sir Evelyn Wrench⁷⁸.
- November 22, 1935, p. 848-849, "A Country Without God", Sir Evelyn Wrench.
- June 25, 1937, p. 1181-1182, "The Spirit of Kemalism", Rom Landau⁷⁹.
- November, 18, 1938, p. 850-851, "The Saviour of Turkey", Arnold J. Toynbee.
- The SATURDAY REVIEW*
- February 3, 1923, p. 140-141, "The Danger in the Near East", İ.A.
- February 10, 1923, p. 176, "Lord Curzon's Masterly Movement".
- March 8, 1929, p. 223, "The Passing of the Padisah".
- July 26, 1924, p. 90, "The Present Position in Turkey".
- September 12, 1925, p. 279-280, "The Mosul Blunder", L.A.
- January 23, 196, p. 79, "The Turks and Mosul".
- The NEW STATESMAN*⁸⁰
- October 7, 1922, p. 4-6, "The Re-Mapping of Thrace".

⁷⁸ Sir John Evelyn Leslie Wrench, 1882-1962, Oxford'daki eğitimi sonrasında ilk olarak *the Over Seas Daily Mail*'de yayın hayatına giren Wrench, 1904-12 tarihleri arasında burda çalıştı. Çeşitli görevlerde bulunan Wrench 1925-1932 yılları arasında *the Spectator*'un editörlüğünü yürüttü. Bkz. *Dictionary of National Biography*, 1961-1970, p. 1114-1115; W. V. Griffin, "Sir Evelyn Wrench and his Continuing Vision of International Relations During 40 Years", New York 1950.

⁷⁹ Rom Landau, yazar, heykeltıraş, olan Landau 1914 yılına kadar Polonya'da yaşadı, bu sürede heykeltıraşlık ve sanat eleştirmenliği yaptı. 1924-1926 yılları arasında Kuzey Afrika'da, Avrupa'daki hayattan kaçarak yaşadı ve 1926'da İngiltere'ye yerleşti. 1930 yılında dünyayı dolaşan Landau; 1952-67 arası Pasifik Üniversitesinde İslam ve Kuzey Afrika Araştırmalarında profesör olarak çalıştı, 1952-1958 arası Sanfransisko'da Asya araştırmaları yapan Amerikan akademisinde çalıştı. Bkz. *Who Was Who*, c. VII, 1971-1980, p. 451.

⁸⁰ Yazımın ilk bölümünde belirttiğimiz gibi *the New Statesman* 21 Şubat 1931'den sonra *the Nation and the Athenaeum* la birleşerek *the New statesman and Nation* adı altında çıkmıştır.

- November 11, 1922, p. 164-166, "Kemal Drunk to Kemal Sober".
 December 2, 1922, p. 256-257, "The Warning of Lausanne".
 December 30, 1922, p. 379-374-379, "High Principle and Hard Facts".
 February 3, 1922, p. 506-507, "The Danger in the Near East".
 August 2, 1924, p. 484-485, "The Muddle of the Middle East".
 September 19, 1925, p. 620-621, "The Mosul Dispute".
 December 26, 1925, p. 324-325, "The Mosul Contest".
 January 2, 1926, p. 348-349, "Turkey, Russia and Ourselves".
 July 14, 1928, p. 408-409, "The Turkish Peace".
 April 23, 1932, p. 518-519, "Cyprus".
 May 19, 1934, p. 761-762, "In the Dardanelles".

The NATION AND THE ATHENAEUM

- November 18, 1922, p. 275-276, "The Old Game With Turkey".
 September 16, 1922, p. 788-789, "From the Turkish Point of View".
 September 30, 1922, p. 844-845, "India and the Turk".
 February 10, 1923, p. 710-711, "The Mening of Lausanne".
 May 12, 1923, p. 189-190, "Impression of Angora" A.J. Toynbee.
 January 3, 1925, p. 487-488, "The Case of Cyprus", A.J. Toynbee.
 August 29, 1925, p. 639-640, "The Mosul Report".
 July 3, 1926, p. 375-376, "The Turks and the British Empire", J.M. Kenworthy.
 September 21, 1929, p. 787-789, "Getting Into Turkey", A.J. Toynbee.
 September 28, 1929, p. 820-821, "Angora, 1929", A.J. Toynbee.

*The ILLUSTRATED LONDON NEWS*⁸¹

- December 26, 1925, p. 1297, "Forcible Hatting in Turkey: The Bowler Displaces the Fez".
 January 2, 1926, p. 28, "Kemal Condemns the Veil With The Fez: Turkey's New Fashions".

⁸¹ İlk bölümde açıkladığımız gibi bu dergide aşağıdaki başlıklara uygun fotoğraflarla onlara ilişkin açıklamalar ve kısa yazılara yer verilmiştir.

October 23, 1926, p. 766, "The Yashmak Discarded After 1300 Years: Turkey's New Woman".

June 16, 1928, p. 1114, "Angora As Seen By the Afghan King: "Turkey's Modern Capital".

January 12, 1929, p. 43, "All Turkey Sent to School: Compulsion and the Latin Alphabet".

February 23, 1929, "Turkey Takes to all That Ever Went With Evening Dress: Mustafa Kemal Pasha Dancing With His Adopted Daughter on Her Wedding Day".

January 25, 1930, p. 126, "The New Turkey: Promoting Air-Mindedness, and a Modern Police Force".

September 5, 1931, "The Maker of New Turkey".

December 3, 1932, p. 874, "A White House For the Turkish President: the Ghazi's New Place at Angora".

December 3, 1932, p. 875, "Westernised Architecture and Home Decoration For the Maker of Modern Turkey".

November 18, 1933, p. 799, "The Emancipation of Turkish Women: Art Careers Since Doffing the Veil".

November 18, 1933, p. 800, "From Harem to Judicial Bench: The Turkish Woman".

November 18, 1933, p. 801, "Amazing Progress in a Decade of Republican Freedom".

September 12, 1936, p. 443, "Cementing An Old Friendship: Kemal Atatürk Welcomes Edward VIII".

November 19, 1938, p. 918, "Memorable Occasions in the Great Career of the Late President Kemal Atatürk: Phases of A Life-Story that Form".

November 19, 1938, p. 919, "The History of Modern Turkey".

November 19, 1938, p. 921, "A Great Reconstructive Patriot: the Maker of Modern Turkey".

November 26, 1938, p. 990, "The Lying-in-State of Atatürk".

December 3, 1938, p. 1063, "Funeral Voyages of Historic Interest: The Founder of Modern Turkey".

The LISTENER

June 29, 1932, V.VII, p. 931-932, "Rounding Up the Turkish Brigand", Harold Armstrong.

- July 26, 1933, V.X, p. 115-116, "The Ghazi", Vernon Bartlett⁸².
- November 29, 1933, V.X, p. 820, "Recovery of The Sick Man of Europe".
- January 1, 1936, V.XV, p. 5-8, "European Exchange v Turkey" (BBC'de Hadiye Ertürkan ile Elizabeth Pakenham arasında yapılan Türkiye üzerine söyleşi).
- May 6, 1936, V.XV, p. 858, "Turkish Claims at the Dardanelles", Charles Tower.
- January 14, 1938, p. 62, "The Alexandretta Agreement", A.P. Newton.
- November 17, 1938, p. 1051, "Kemal Atatürk: Builder of Modern Turkey", Philip P. Graves.
- December 1, 1938, p. 1171-1174, "Turkey and the Black Sea Straits", A.J. Toynbee, E.H. Carr.
- The ECONOMIST*
- January 13, 1923, p. 51, "Near East Problems".
- January 20, 1923, p. 94-95, "Lausanne and British Interest in Turkey".
- March 3, 1923, p. 486, "The Attitude of Turkey".
- March 10, 1923, p. 536, "Better News From Turkey".
- May 5, 1923, p. 936, "The Second Lausanne Conference".
- May 12, 1923, p. 981-982, "The Outlook in Turkey".
- May 26, 1923, p. 1198, "The Outlook in Turkey".
- July 21, 1923, p. 106, "Bondholders and the Turkish Debt".
- July 28, 1923, p. 151, "Lausanne and the Ottoman Debt".
- July-December, 1923, V. 47, p. 12, "The Turkish Election".
- July-December, 1923, V. 47, p. 50, "Approaching Peace With Turkey".
- July-December, 1923, V. 47, "Turkish Peace at Last".
- October 13, 1923, p. 548-550, "Lord Curzon and the Turks".

⁸² Charles Vernon Bartlett, 1894-1938, gazeteci, yazar ve yorumcu olan Bartlett, 1911-1914 yılları arasında Dünyayı gezmiştir. Bartlett, 1914'de the *Daily Mail*'de çalışmaya başlamıştır. Daha sonra Reuters Ajans'a geçen Bartlett 1919'da Paris konferansını takip etmiştir. Daha sonra the *Times*'a geçen Bartlett, 1923-1932 yılları arasında B.B.C.'de düzenli olarak dış olaylarla ilgili programlar sunmuştur. Daha sonra the *Daily Herald* ve the *News Chronicle*'de çalışmıştır. 1938-1950 arası parlamentoya giren Bartlett için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1981-1985, p. 29-30.

- November 3, 1923, p. 787, "The Republic in Turkey".
- December 29, 1923, p. 1136-1137, "A Caliph and a King".
- March 8, 1924, p. 523-524, "The Abolition of the Caliph".
- April 5, 1924, p. 729-730, "The Lausanne Treaty".
- May 17, 1924, p., 1003, "Turkey and her Creditors".
- July 19, 1924, p. 93, "The New Order in Turkey".
- October 4, 1924, "Britain, Turkey and Iraq".
- November 8, 1924, p. 727-728, "The League Council and Turkey".
- April 11, 1925, p. 715-716, "Turkey-New Cabinet-Foreign Capital-Turkish Cotton-Tobacco Monopoly".
- August 1, 1925, p. 186, "The Mosul Report".
- August 29, 1925, p. 347, "Turkey-Foreign Aid-Smyrna Dried Fruit Cotton-Banking Aidin Railway".
- September 26, 1925, p. 494-497, "The League of Nations, the Mosul Question Proposed Economic Conference".
- November 7, 1925, p. 760, "Turkey-shipping Regulations Corps-Cotton-the New Demand For Hats".
- January 2, 1926, p. "Turkey-Exchange-Public-Finance-New Tax Law-Railways and Roads-Market For Motors".
- March 13, 1926, p. 520-521, "Turkey-Shortage of Capital-Port of Smyrna-Tobacco Protection-Christian Calender and Metric System Adopted".
- June 26, 1926, p. 1257, "Turkey...".
- October 30, 1926, p. 730-731, "Turkey...".
- October 1, 1927, p. 563-564, "Turkey...".
- October 8, 1927, p. 600, "Persia, Russia and Turkey".
- December 3, 1927, p. 987, "Turkey...".
- January 28, 1928, p. 159, "Constantinople Loan and British Claims".
- February 11, 1928, p. 280-281, "Turkey...".
- May 12, 1928, p. 983, "Turkey...".
- June 9, 1928, p. 1180, "Turkish Debt Decision".
- July 14, 1928, p. 70, "Turkey...".

- September 8, 1928, p. 433-434, "Turkey...".
- September 7, 1929, p. 437, "Turkey...".
- November 2, 1929, p. "Turkey...".
- November 16, 1929, p. 916-917, "Turkey..".
- November 30, 1929, "Italian Influence in Turkey".
- December 14, 1929, p. 1132-1133, "The Turkish Lira".
- December 28, 1929, p. 1249, "Turkey...".
- January 4, 1930, p. 16, "Turkish Ministers' Defeat".
- March 8, 1930, p. 521-522, "Turkey...".
- August 16, 1930, p. 313, "The Future Government in Turkey".
- November 15, 1930, p. 902, "Venizelos at Angora".
- November 29, 1930, p. 992, "Economics and Politics in Turkey".
- January 7, 1931, p. 287, "The Gallows in Turkey".
- October 17, 1931, p. 702, "Ismet Pasha at Athens".
- October 31, 1931, p. 813, "Turkey...".
- November 28, 1931, p. 1014, "Turkey...".
- December 5, 1931, p. 1072, "Turkey...".
- December 19, 1931, p. 1181, "Turkey...".
- January 2, 1932, p. 22, "Turkey...".
- March 12, 1932, p. 578, "Turkey...".
- April 9, 1932, p. 98-99, "Turkey...".
- April 30, 1932, p. 972, "Turkey...".
- May 28, 1932, p. 1186, "Turkey...".
- June 25, 1932, p. 1410-1411, "Turkey...".
- July 9, 1932, p. 64, "Turkey and the League".
- July 14, 1932, p. 1079, "Turkey...".
- September 24, 1932, p. 552-553, "Turkey...".
- December 31, 1932, p. 1240, "Turkey...".
- April 8, 1933, p. 751, "Turkey...".
- June 3, 1933, p. 1191, "Turkey...".

- July 1, 1933, p. 21, "Turkey...".
- November 11, 1933, p. 913-914, "Turkey...".
- April 7, 1934, p. 765, "Turkey...".
- May 12, 1934, p. 1026, "Turkey...".
- June 30, 1934, p. 1434-1435, "Turkey...".
- September 8, 1934, p. 445, "Turkey...".
- February 9, 1935, p. 303, "Treaty Revision: The Turkish Precedent".
- December 21, 1935, p. 1261, "Turkey...".
- April 18, 1936, p. 122, "Turkey Asks For Revision".
- April 18, 1936, p. 129, "Turkey...".
- June 27, 1936, p. 721, "Dardanelles and Bosphorus".
- July 25, 1936, "Signatures at Montreux".
- December 25, 1937, p. 640, "Turkey Atatürk's Programme".
- May 21, 1938, p. 424, "Anglo-Turkish Trade".
- June 4, 1938, p. 540, "Trade With Turkey".
- June 11, 1938, p. 603, "Turkey...".

FORTNIGHTLY REVIEW

- January-June 1922, V. III, p. 332-340, "Turkey and Greece", H. Charles Woods⁶³.
- January-June 1922, V. III, p. 794-803, "Paris and the Near East", H. Charles Woods.
- January-June 1922, V.III, p. 661-667, "The Question of the Caliphate" Kenneth Edward.
- January-June 1922, V. III, p. 250-260, "The British in the Middle East", Robert Macuray.

⁶³ Henry Charles Woods, gazeteci ve yazar olan Woods, Güney Afrikada'ki görevi sonrası ordudan 1907'de emekli olmuştur. 1910'da Adana'da konsolos yardımcılığı görevinde bulunmuştur. Balkan savaşı sırasında the *Times* ve the *Evening News*'ün muhabirliğini yapan Woods 1914-1915 tarihlerinde the *Evening News*'ün askeri ve diplomasi muhabirliğini yürütmüştür. 1927-1928 tarihleri arasında the *Daily Telegraph*'ın özel muhabirliğini yürüten Woods bu vesile ile Yakın Doğu'yu gezme imkanını elde etmiştir. Woods ayrıca the *Quarterly Review*, *Geographical Journal*, *Fortnightly Review*, *Nineteenth Century* ve birçok gazetede yazılar yazmıştır. Bkz. *Who Was Who*, C. III, 1929-1940, p. 1485.

July-December 1922, V. 112, p. 718-723, "Kemal: The Man and the Movement". G.M. Godden.

July-December 1922, V. 112, p. 119-127, "Mustapha Kemal Pasha, the Man", Clair Price.

July-December 1922, V. 112, p. 561-568, "The Turkish Nationalist Government", Clair-Price.

July-December 1922, V. 112, p. 945-950, "Turkey and the Caliphate", Clair Price.

July-December 1922, V. 112, p. 711-717, "The New Turkey", Clair Price.

January 1923, V. 113, p. 136, "Lausanne and its Antecedents", H. Charles Woods.

February 1923, V. 113, p. 192-200, "Some New Developments of the Caliphate Question", D.S. Margoliouth⁸⁴.

January-June 1923, V. 113, p. 282-292, "The Straits Before and After", H. Charles Woods.

January-June 1923, V. 113, p. 491-502, "Lord Curzon and Lausanne", H. Charles Woods.

May 1923, V. 113, p. 901-908, "The Chester Concession", Clair Price.

June 1923, V. 114, p. 122-133, "Lausanne and its Accessories", H. Charles Woods.

July-December 1923, V. 114, p. 574-581, "The Failure of the Lausanne Conference", James Stuart.

January-June 1924, V. 115, p. 453-461, "The Future of Turkey", Shahid.

January-June 1924, V. 115, p. 487-499, "The Crisis in Islam", Demetrius Charles Boulger⁸⁵.

January-June 1924, V. 115, p. 495-505, "Angora and the Caliphate", Maxwell H.H. Macartney.

July-December 1925, V. 118, p. 607-615, "Mosul and the Turks", Dudley Heathcote.

⁸⁴ David Samuel Margoliouth, Winchester ve Oxford'daki eğitimi sonrasında Oxford Üniversitesinde Arapça profesörü olan Margoliouth'un Orta Doğu ve İslam'a ilişkin çeşitli eserleri bulunmaktadır. Bkz *Who Was Who*, 1929-1940, p. 900.

⁸⁵ Demetrius Charles Boulger, 1853-1928, Kensington Gramer okulundaki eğitimi sonrası ileri gazetelere Hindistan, Çin, Mısır ve Türkiye ile ilgili yazılar yazan Boulger, özellikle askeri konularla ilgilenmiştir. *Who Was Who*, C. II, 1916-1928, p. 110.

July-December 1925, V. 118, p. 625-663, "Turkey in Revolution", Maxwell H.H. Macartney.

February 1926, V. 119, p. 145-157, "Europe Turkey, and Moscow", Augur.

April 1926, V. 119, p. 502-510, "Great Britain and France in the Near East", Chisholm Dunbar Brunton.

November 1926, V. 120, p. 657-666, "Bolshevism and the Islam", Syed al Khanoff.

January 1927, V. 121, p. 74-84, "Mustapha Kemal and the New Turkey", Dudley Heathcote.

November 1927, V. 122, p. 637-647, "Ghazi Mustapha Kemal Pasha: His Career, Power and Achievements", H. Charles Woods.

June 1928, V. 123, p. 760-772, "The Dardanelles-in History, Re-respect and Fact", H. Charles Woods.

June 1930, V. 127, p. 911-821, "Turkey in Modern Dress", Owen Tweedy.

December 1931, V. 130, p. 765-773, "Enosis the Outbreak in Cyprus", Owen Tweedy.

January 1937, V. 141, p. 14-24, "Strategy in the Mediterranean", Liddell Hart.

March 1937, V. 141, p. 328-336, "The Emergence of Turkey", Kenneth Williams.

November 1938, V. 144, p. 713-717, "Turkey Looks Forward", H.M. Nahmad.

The NATIONAL REVIEW

October 1922, V. 80, p. 232-249, "A Little Tour in the Near East", A Traveling M.P.

September 1923, V. 82, p. 74-80, "After Lausanne", Eric R. Whittali.

October 1923, V. 82, p. 242-249, "East and West", John Jay Chapman.

July 1938, p. 63-68, "Modern Turkey", F.F. Rynd.

The EMPIRE REVIEW

April 1922, V. 36, p. 113, 116, "Islam and the Empire", C.P. Hawkes.

July 1923, V. 38, p. 691-698, "Mesopotamia and the New Government", Winston S. Churchill.

October 1933, V. 58, p. 230-234, "Turkey of To-Day", V.B. Metta.

The ENGLISH REVIEW

November 1925, V. 41, p. 629-641, "Iraq-Mosul".

July 1926, V. 43, p. 68-70, "The Decline of Panislamism", Thomas Greenwood.

August 1926, V. 43, p. 162-165, "The Crisis of Kemalism", Oriens.

May 1927, V. 44, p. 610-614, "New Angora", Marie de Perrot.

May 1930, V. 50, p. 592-599, "The Passing of Islam in Turkey", C.D. Brunton.

December 1931, V. 53, p. 788-797, "The Balkans Yesterday and To-Day I", H. Charles Woods.

January 1932, V. 54, p. 74-83, "The Balkans Yesterday and To-Day II", H. Charles Woods.

The POLITICAL QUARTERLY

1935, V. 6, p. 240-252, "Ten years of Republic", Dr. A. Adnan.

1939, V. 10, p. 185-201, "Turkish Foreign Policy After Munich", Philip W. Ireland.

The BLACKWOOD'S MAGAZINE

September 1922, V. 212, p. 292-304, "With The Greeks in Asia Minor", T.M.J.

April 1923, V. 213, p. 425-440, "Talaat Pasha", Aubrey Herbert.

The QUARTERLY REVIEW

January 1923, V. 239, p. 161-182, "Turkey and the Powers".

October 1924, V. 242, p. 334-345, "The Return of the Turks", William Miller⁸⁶.

April 1928, V. 250, p. 368-384, "Turkey-Yesterday and To-Morrow", H. Charles Woods.

January 1935, V. 264, p. 65-72, "The Angora Language Reform", Harry Luke.

⁸⁶ William Miller, 1864-1945, tarihçi ve gazeteci olan Miller, Oxford'daki eğitimi sonrasında Balkanlar üzerine yoğunlaşarak bu bölge ile ilgili olarak çeşitli dergilerde yazmıştır. 1903'ten 1930'a kadar *the Morning Post*'un İtalya'da ve Balkanlarda muhabirliğini de yapan Miller'in eserlerinden bazıları: "The Latin in the Levant", 1908; "The Ottoman Empire, 1801-1913"; "The Ottoman Empire and its Successor, 1801-1934"; "The Balkans, 1896"; "Travel and Politics in the Near East", 1898. Geniş bilgi için bkz. *Dictionary of National Biography*, 1941-1950, p. 593-594.

October 1938, V. 271, p. 270-277, "When Dictators Die" Sir Charles Petrie, Bart.

The NEW WITNESS

February 9, 1923, p. 81-82, "The Last Alliance", L.A.

February 16, 1923, p. 97-98, "The Case For the Cock-Pit", L.A.

FOREIGN AFFAIRS

March 15, 1923, V. 1, p. 49-58, "Islam and Britain", Sir Valentina Chirol.

September 15, 1923, V. 2, p. 84-99, "The East After Lausanne", A.J. Toynbee.

June 15, 1924, V. 2, p. 571-582, "The Downfall of the Khalifate", Sir Valentine Chirol.

June 15, 1925, V. 1, p. 71-81, "The Capitulations", Philip Marshall Brown.

1925, V. 3, p. 61-77, "Islam and Turkish Nationalism", Snouck Hurgronze.

July 1925, V. 3, p. 589-603, "Turkish Fact and Fantasies", E.

The NINETEENTH CENTURY AND AFTER

November 1922, V. 92, p. 842-851, "The Freedom of the Straits", George Aston.

November 1922, V. 92, p. 828-851, "The Near East Crisis".

November 1922, V. 92, p. 697-709, "Political Strategy: Mesopotamia", J. H. Davidson.

March 1923, V. 93, p. 317-327, "Lausanne and its Lessons", A. Hulme Beaman⁸⁷.

May 1923, V. 94, p. 764-766, "Why Do We Remain in Mesopotamia", George C. Buchanan.

November 1923, V. 94, p. 686-688, "The Governments Foreign Policy, Turkey", Raylan.

March 1925, V. 97, p. 376-383, "The Exchange of Populations in the Balkans", A.A. Pallis.

June 1925, V. 97, p. 845-854, "The Future of Islamism", A. Rustem Bey,

March 1926, V. 99, p. 356-363, "A New Turkey", A.M. Chirgwin.

⁸⁷ Arden George Hulme Beaman, Beyrut, Şam ve Kahire'de Konsolos yardımcılığı görevlerinde bulunan Beaman, savaş muhabiri olarak, Mısır, Romanya, Bulgaristan, Rusya, Avusturya Macaristan ve Türkiye'de bulunmuştur. Bkz *Who Was Who*, C. III, 1929-1940, p. 81.

October 1926, V. 100, p. 545-555, "Italy, Greece and Turkey", E.W. Polson Newman⁸⁸.

November 1928, V. 104, p. 618, 628, "The New Turkey", A.A. Pallis.

November 1930, V. 108, p. 591-599, "Turkish Politics: Persons and Parties", Julian Palmer.

October 1936, V. 120, p. 452-459, "Anatolian Spring", W.E.D. Allen.

The CONTEMPORARY REVIEW

February 1920, V. 117, p. 192-196, "The Question of the Caliphate", A.J. Toynbee.

January 1922, V. 121, p. 23-31, "Great Britain and France in the East", A.J. Toynbee.

April 1922, V. 121, p. 418-425, "Armenia, British Pledges, and the Near East", Aneurin Williams.

June 1922, V. 121, p. 303-312, "The Sacrifice of Greece", Harold Spender.

October 1922, V. 122, p. 409-418, "The Denouement in the Near East", A.J. Toynbee.

November 1922, V. 122, p. 545-555, "The Near East and the Late Government", Crewe.

November 1922, V. 122, p. 556-561, "The Crisis As Seen in Constantinople", F. Maurice.

November 1922, V. 122, p. 590-594, "Mustafa Kemal", J.G.B.

December 1922, V. 122, p. 697-706, "The Capitulations and Christian Privileges in Turkey", H. Charles Woods.

January 1923, V. 123, p. 25-34, "Constantinople During the Crisis", David H. Loch.

March 1923, V. 123, p. 281-289, "The New Status of Turkey", A.J. Toynbee.

May 1923, V. 123, p. 645-650, "Resumption of the Lausanne Conference", George Glasgow.

June 1923, V. 123, p. 681-691, "Angora and the East", A.J. Toynbee.

⁸⁸ Edward William Polson Newman, 1887-1967, Oxford'daki eğitimi sonrasında orduda çeşitli görevlerde bulunan Newman'ın eserlerinden bazıları; "The Middle East", 1926; "The Mediterranean and its Problems", 1927; "Great Britain in Egypt", 1928; "Britain and the Baltic", 1930. Ayrıca the *Encyclopaedia Britannica, Nineteenth Century, Quarterly Review* ve the *Times*'a yazılar yazan Newman için bkz. *Who Was Who*, C. VI 1961-1970, p. 831.

- May 1924, V. 125, p. 576-583, "The New Turkey", Dudley Heathcote.
- May 1925, V. 127, p. 584-589, "Constantinople and Angora", George Young⁸⁹.
- November 1925, V. 128, p. 584-591, "Turkey Under the Nationalist", H. Charles Woods.
- January 1927, V. 131, p. 34-40, "The Greek Minority in Constantinople", A. Andreades.
- February 1928, V. 128, p. 194-200, "The Turkish Census and What it Means", J. Walter Collins.
- June 1929, V. 135, p. 695-706, "British Policy in the Near East (1900-1909)", R.W. Seton Watson.
- June 1929, V. 135, p. 203-207, "The Modernisation of Islam", İkbâl Âli Şah.
- October 1929, V. 136, p. 458-464, "Turkey Revisited", A.J. Toynbee.
- October 1930, V. 138, p. 452-558, "The Situation in Turkey", J. Walter Collins.
- August 1933, V. 144, p. 182-191, "Ten Years of Kemalism", J. Walter Collins.
- October 1934, V. 146, p. 405-412, "The Political Situation in the Near East", J. Walter Collins.
- April, 1935, V. 147, p. 392-400, "The End of the Turkish Invasion", Noel Buxton⁹⁰.
- May 1935, V. 147, p. 566-573, "Social Reforms in Turkey", Michael P.A. Langley.
- January 1939, V. 153, p. 26-34, "Impression of Modern Turkey", Paul Anderson.

⁸⁹ Sir George Young, 1872-1952, Avrupa'nın çeşitli başkentlerindeki eğitimi sonrasında 1896'da Washington'a ateşe olarak atandı bunu 1900'de Atina ve 1901'de ise İstanbul, 1904'de Madrid takip etti. Bundan sonra diplomat olarak çeşitli görevlerde bulunan Young, Portekiz dili üzerine profesör, Osmanlı Kanunları üzerine Londra Üniversitesinde ve uluslararası hukuk ve siyaset bilimi üzerine Amerikada çeşitli görevlerde bulundu. İşçi partisinden milletvekili olan Young'un eserlerinden bazıları: "Corps de Droit Ottoman", 1904; "Nationalism and War in the Balkans", 1914; "Portugal", 1917; "New Germany", 1920; "Diplomacy, Old and New", 1921; "Constantinople", 1925; "Egypt", 1927. Geniş bilgi için bkz. *Who Was Who*, C.V, 1951-1960, p. 1203.

⁹⁰ Noel Edward Buxton, 1969-1948, Politikacı olan Buxton Cambridge'deki eğitimi sonrasında ilgi alanına giren Balkan ülkelerini gezmiştir. Önce Liberal partiden sonra da İşçi partiden milletvekili olmuştur. 1929'da ziraatla ilgili bakanlık yapan Buxton bu görevinden 1930'da istifa etmiştir. *Dictionary of National Biography*, 1941-1950, p. 632-633.

The NEAR EAST

- February 23, 1922, p. 253-254, "The Turkish Settlement", Sir Valentine Chirol.
- April 6, 1922, p. 460, "Paris and the Near East", L.A.
- April 27, 1922, p. 564, "Great Britain's Eastern Problem", L.A.
- June 1, 1922, p. 738, "A Settlement of the Turkish Question", L.A.
- July 6, 1922, p. 18, "The Allies and Turkey", L.A.
- July 20, 1922, p. 84, "Peace With Turkey", L.A.
- July 20, 1922, p. 85, "The Future of Thrace", John G. Bennett.
- August 10, 1922, p. 182, "Peace Making or Peace-Making?", L.A.
- August 24, 1922, p. 249, "Enver Pasha", W.A. Wigram.
- September 14, 1922, p. 344, "Great Britain and the Near East", L.A.
- September 28, 1922, p. 408, "A Just and Durable Peace", L.A.
- October 5, 1922, p. 442, "The War Menace and the Way Out", L.A.
- October 12, 1922, p. 476, "Mudania and After", L.A.
- October 19, 1922, p. 508, "Britain and Turkey", L.A.
- October 26, 1922, p. 541, "The Freedom of the Straits", (özel)A.
- November 2, 1922, p. 572, "France, Geat Britain and Islam", (özel)A.
- November 2, 1922, p. 573, "The Capitulations in Turkey", L.A.
- November 9, 1922, p. 604, "Nationalist Turkey", L.A.
- November 23, 1922, p. 668, "Turkey and Lausanne", L.A.
- December 28, 1922, p. 826, "Lausanne and Constantinople", L.A.
- January 11, 1923, p. 36, "Peace Strategy", L.A.
- February 8, 1923, p. 140, "Turkey's Refusal", L.A.
- February 8, 1923, p. 141, "Mosul, Irak and Turkey", (özel)A.
- March 15, 1923, p. 272, "The Angora Counter Proposals", L.A.
- March 29, 1923, p. 323-324, "The Turkish Nationalist Movement" Nihat Reşhat.
- April 5, 1923, p. 349-350, "The Turkish Nationalist Movement", Nihat Reşhat.

- May 17, 1923, p. 504, "Turkey After Lausanne", L.A.
June 28, 1923, p. 660, "The Passing of Johnny Turk", L.A.
July 26, 1923, p. 90, "The Clean Slate in the East", L.A.
August 23, 1923, p. 194, "Turkey's First Need", L.A.
March 6, 1924, p. 246, "Othman and Kemal", L.A.
March 20, 1924, p. 299, "Turkey the Khalifate and Islam", L.A.
March 27, 1924, p. 325, "Khalifate and Protectorate in Morocco", Sir Valentine Chirol.
April 10, 1924, p. 376, "Foreigners in Turkey", L.A.
April 10, 1924, p. 377, "A New Islam?", Thomas Lyell.
May 15, 1924, p. 510, "The Downfall of the Ottoman Khalifate".
October 2, 1924, p. 350, "The Iraq Frontier", L.A.
January 15, 1925, p. 65, "Angora: City of Prejudice", (özel)A.
January 29, 1925, p. 116, "Turkey's Choice", L.A.
March 5, 1925, p. 250, "Turkey and the Kurds", L.A.
April 23, 1925, p. 433-434, "A Turkish New Woman", M.A.P.
May 14, 1925, p. 510, "Angora on Trial", L.A.
June 4, 1925, p. 588, "Turkey and the Powers", L.A.
August 27, 1925, p. 243, "Mosul and the League of Nations", L.A.
October 8, 1925, p. 427, "Turkey, Russia and Persia", L.A.
December 17, 1925, p. 735, "Turkey and the League", L.A.
January 28, 1926, p. 97, "Fact or Make-Believe at Angora", L.A.
February 18, 1926, p. 191, "Echoes of Turkey", L.A.
April 22, 1926, p. 469, "Italy, Tripoli and Turkey", L.A.
October 21, 1926, p. 445, "Turkey and the West" L.A.
January 13, 1927, p. 33, "Anglo-Turkish Relations", L.A.
January 27, 1927, p. 75, "The United States and Turkey", L.A.
March 10, 1927, p. 265, "Progress in Turkey", L.A.
April 14, 1927, p. 423, "The Puzzle of Turkey", L.A.
August 11, 1927, p. 163, "Foreign Capital in Turkey", L.A.

- October 27, 1927, p. 516, "A Turkish Milestone", L.A.
 January 12, 1928, p. 35, "Turkey Long Furrow", L.A.
 April 12, 1928, p. 452, "Turkey in Evolution", L.A.
 July 5, 1928, p. 4, "Religious Reform in Turkey", L.A.
- August 30, 1928, p. 241, "Turkish in Latin Characters", L.A.
 November 8, 1928, p. 540, "A Turkish Anniversary", L.A.
 March 7, 1929, p. 292, "Turkey's Problem", L.A.
 July 4, 1929, p. 3, "Stock-Taking in Turkey", L.A.
 February 13, 1930, p. 171, "Turkey's Financial Difficulties", L.A.
 August 14, 1930, p. 171, "Developments in Turkey", L.A.
 September 4, 1930, p. 255, "A Bewildered Turkey", L.A.
 November 27, 1930, p. 599, "Political Developments in Turkey", L.A.
 March 26, 1931, p. 347, "Turkey and Russia", L.A.
 April 30, 1931, p. 487, "Turkey Under the Ghazi", L.A.
 May 12, 1932, p. 379, "Turkey and Soviet Russia", L.A.
 April 6, 1933, p. 263, "Self-Reliance in Turkey", L.A.
 November 2, 1933, p. 901-902, "Ten Years of the Republic", L.A.
 November 2, 1933, p. 907, "The Economic Policy of Turkey", L.A.
 December 28, 1933, p. 1068, "Turkey and National Socialism", I.M.
 March 8, 1934, p. 187-188, "Anglo-Turkish Possibilities".
 June 7, 1934, p. 435, "Turkey and the Straits" L.A.
 June 14, 1934, p. 445, "Turkey and Armaments", L.A.
 June 21, 1934, p. 475, "The Shah's Visit to Turkey", L.A.
 April 9, 1936, p. 465-466, "Will Turkey Re-fortify the Straits?", Vice-Admiral C.V. Osborne.
 November 26, 1936, "The Anglo-Turkish Reapprochement", Kenneth Edwars.
- January 14, 1937, p. 39, "The Alexandretta Dispute", L.A.
 February 18, 1937, p. 245-246, "The Background of Modern Turkey".
 March 4, 1937, p. 311, "The Straits and the Spree", L.A.

- May 13, 1937, p. 694, "Turkey's Westernising Movement", C.V. Usborne.
- November 4, 1937, p. 612, "Palestine: A New Chapter", L.A.
- November 4, 1937, p. 612, "Turkey as a Bulwark", L.A.
- December 30, 1937, p. 867, "Turkey as it is To-day", (Meeting of Near and Middle East Association).
- February 3, 1938, p. 116, "Anglo-Turkish Relations", L.A.
- March 17, 1938, p. 293-294, "The Westernisation of Turkey", Sir Denison Ross⁹¹.
- May 5, 1938, p. 485, "Is Turkey Deserting Islam?", Kenneth Williams.
- May 26, 1938, p. 564, "Anglo-Turkish Relations", L.A.
- July 21, 1938, p. 63, "The Transformation of Turkey", Kenneth Williams.
- November 17, 1938, p. 537, "The Turkey of To-day's All Right" Kenneth Williams.

⁹¹ Sir Edward Denison Ross, 1871-1940, Orientalist olan Ross, Londra Üniversitesinde Fransız ve İngiliz edebiyatı üzerine eğitim gören Ross, Fransızca, Almanca ve Rusça öğrenen Ross, Strasburg Üniversitesinde doktora eğitimini tamamlayarak 1896'da Londra Üniversitesinde Farsça profesörlüğüne gelen Ross, Hindistan'da, Kalkuta Medresesi Müdürlüğüne gelmiş ve 1911'e kadar bu görevini yürütmüştür. Daha sonra Londra üniversitesindeki eski görevi ve "School of Oriental Studies"ın yöneticiliğini üstlenmiştir. Türk hükümetinin davetlisi olarak Türk dilinin sadeleştirilmesi çalışmaları için Türkiye'ye gelen Ross, 1939 yılında İstanbul'a Konsolos olarak atanmıştır. Özellikle İngiliz ticaret anlaşmasına yardımcı olmak üzere. *Dictionary of National Biography*, 1931-1940, p. 759-751.